

AN

HIRVOUDOU

GWERZIOU HA SONIOU DIBABET

GAND

AN AOTROU JAFFRENNOU

SANT-BRIEK

R. PRUD'HOMME, MOULLER-LEVRER

1899

AN HIRVOUDOU

AN

HIRVOUDOU

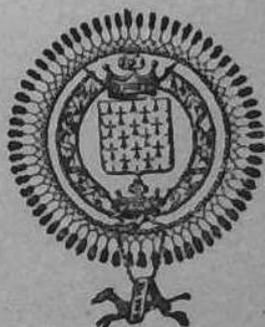

GWERZIOU HA SONIOU DIBABET

GAND

AN AOTROU JAFFRENNOU

SANT-BRIEK

R. PRUD'HOMME, MOULER-LEVRER

1899

I'R CYMRY

a ddarlennant y llyfr hwn

Dyma llyfr newydd Odlau a Chaneuon yn yr iaith llydewig. Cofied pob Brythwn o bob tu i 'r môr fod y llyfr hwn yn cael ei ysgrifennu o gwbl at ogoniant y Celtiaid a 'u hieithoedd, ac at adsefydliad yr âch.

Yr awdur :

F. J.

PRÉFACE

En donnant au public breton un recueil de mes Poésies, mon seul but a été la glorification de la Bretagne et de notre langue nationale. La plupart d'entre ces poésies ont déjà paru dans différents journaux et revues de Bretagne : Kroaz ar Vretoned (Saint-Brieuc), l'Indépendance Bretonne et l'Electeur des Côtes-du-Nord (Saint-Brieuc), La Résistance (Morlaix), l'Hermine (Rennes), Le Clocher breton (Lorient), etc., et dans certaines revues galloises et provençales.

Un grand nombre sont inédites.

*Que le lecteur ne s'attende pas à y trouver la traduction française. Je suis de l'avis de ceux qui prétendent que le breton est à même d'être compris sur notre sol, sans l'intermédiaire d'une langue étrangère. Ce livre est fait avant tout pour le Peuple breton : 1.300.000 individus parlent encore en Armorique la vieille langue celtique, et dans ce nombre, il est en ce moment assez de personnes sachant lire couramment leur langue mère, grâce aux écoles enseignant la langue, aux feuilles bretonnes, aux brochures, aux livres qui pénètrent de plus en plus dans les campagnes pour motiver cette décision qui ne pourra que plaire aux Bretons, et aux Celtes en général. L'Association Bretonne et l'Union Régionaliste Bretonne (Kevredigez Broad Breiz) font leur œuvre. Cependant, pour faciliter la lecture, j'ai marqué par des astérisques * les mots ou difficiles, ou inusités dans certaines régions : à la fin du volume est donnée leur signification en français, par ordre alphabétique.*

FRANÇOIS JAFFRENNOU.

KENTA LODEN

DEK GOURC'HEMEN AR GWIR VREIZAD

DA Vro en peb leac'h a veuli
Ha dreist peb Bro all a gari

He hano gand faë na lâri
Na hano pezh a zo enni.

Gand da holl c'halloud skoazelli
Ar re a labour eviti.

Ar brezounek a zifenni,
Rag kalz zo oc'h hen argadi*.

Er iez brezounek e komzi
Hag en brezounek e skrivi.

'N eun hevelep enor lakî
Bro-Vreiz, Iverzon, Bro-Gemri*.

Da feiz, da greden a viri
Evid Doue ma serviji.

Ar pardoniou zarempredi,
Sent koz Breiz-Izel a bedi.

An dud difeiz a bellat,
Ouz ar framasoun e stourmi.

Stourm ivez ouz ar vezventi
Ha gand-se da Vro a zavi.

II

AN DOUAR HAG AR BEZ

The earth is a valley broad, that is shaded
By storm and mist, and night.
(T. LLOYD JONES).

An douar a zo eun draonien ledan, tevalaet
gand an arne, ar voren hag an noz.

AN DOUAR

TRAONIEN c'hlae'harus, goloet
Gand koumoul ha tevalijen,
Leac'n e ma ar bleuniou goevet
Raktal m'o deuz savet o fenn.
Leac'h ma brevet ar c'halounou
Gand poan ar c'horf hag an ene,
Leac'h 'ma skubet an dudigou,
Vel delliou seac'h demeuz ar gwe.
Ha p' o deuz o buhez bevet
Er follentez hag en anken,
Eur mean-bez hepken, er vered,
A lâr int eat 'kuit da viken !

AR BEZ

Er bez hon beuz holl hon divez,
 Iaouankiz kerkoulz ha kozni,
 Paourentez ha pinvidigez
 Drem divalo ha koantiri.
 Eno 'c'h efot holl, kristenien,
 Da vreina en deñ ar vered
 Dindan c'hwec'h troatad douar ien
 E-tre pemp planken eun arched !....

~~~~~

III

AN AMZER GOZ

GIZIOU, harp diveza hon Bro,
 Bendeiz diouzoc'h e kouez eur pez
 Ha war ar maezou, tro war dro,
 Breiziz a vrema ho tilez !

Bevet hoc'h euz, ha bevet pell,
 En hon Bro garet, pell amzer,
 Arru eo ho mare mervel
 Ha nep n'hen gwel, na wel ket skler.

Gweach-all, pa vize eur pardon,
 Pebez dudi ebarz ar Vro !
 'Pad an deiz ar biniou o sòn,
 Tro d'ar c'hoariou, d'an danso !

Hogen 'raog dansou, ebatou,
 Vize pedet a wir galon,
 'Raog c'hoari vize pedennou
 Gweach-all, pa vize eur pardon !

Gweach-all c'hoaz, 'barz ar pardonioù
 Anavezer ar baotred-vat
 Pa chachent war maout ar jeuioù
 E vize goude an ebat.

Gweach-all marradek e vize
 Hag eur seizen d'ar c'haleta,
 Gweach-all vize leurioù neve,
 Vid an holl plijadur ha joa.

Gweach-all, en korn an tan, d'an noz,
 Levrioù santel vize lennet
 Ha kountet troioù ar re goz
 Hag emgannoù ar Chouanted.

Gweach-all, e-tal ar feuntenioù
 'N em gribe ar gorriganed,
 Gweach-all, hed da hed al lannoù
 E rede ar c'hornandouned.

Hag ar beachour, o tremen
 Da zer an noz, el lannoù doun
 A hadlavare eur beden
 Da gas an aoun 'meaz e galoun.

Gweach-all e kleved dre 'n henchou
 Mouez skiltruz ar c'houiteller-noz
 Hag e weled, dre 'r gwaremmou
 Goulouennou ar bugel-noz.

Gweach-all.... Mez pezh zo tremenet
 A zo tremenet evid mad,
 Falc'h an Amzer e deuz skoet....
 Gizioù dishenvel neuz peb oad.

Siouaz ! Hon iez a choum hepken
 Deuz dilerc'h hon holl denzorioù,
 Mez en hon touez, vid hen difenn
 Tud kalounek c'hoaz a zavo !

MA ZELEN

MA zelen e deuz seiz korden,
 Seiz kordennik, great gand reün gwen.
 Ar genta a zo da Zoue,
 Mestr war an douar hag an ne.

An eil zo d'ar Werc'hez Vari,
 Mam da Zoue, hag hon mam ni.
 War an *deirved* e kanan Breiz,
 He iez, he c'hiziou hag he feiz.

Ar *bederved* a zo d'an aod
 D'al listri ha d'ar mortolod,
 Mor, ha taran ha gorventen
 A gan ar *bederved* korden.

War ar *bemped* ganan neuze
 Poan ha mizer an dud, noz-de,
 Mez ar *c'hvec'hved*, raktal-raktal
 A gan levenez, dans ha bal.

Ar *seizved* korden, mignouned
 Evid ar brezelliou oa gret,
 Evid ar brezelliou vize
 En hon Bro, eun amzer a oe.

'Baoue maro ar Chouanted
 Hounnez n'e deuz ket bet sonet,
 Raoiet ez eo eur c'hantved zo,
 Ha hanter freget he reüno.

Mez leac'h ez eus brema, Breiziz,
 Da starda hounnez en he giz.
 Ra vezo d'ei da zôn brezel
 Eneb gwaskerien Breiz-Izel !....

AR VUHEZ-MA ZO AVEL

BRASOC'H anken biskoaz n'am euz bet em buhe !
 Skrivet e oa, skrivet en levr 'n Aotrou Doue !
 Petra a dalvez klemm ? Ar boan, pa dremenno
 A raio leac'h d'eun all beteg eur ar maro.
 Evelse eo an den. Trubuilh, poan hag anken ;
 Pephini war ar bed an euz e dam loden.

Mar na viche 'n esper o harpa ma buhe,
 Pell zo vichen maro, me iaouank koulskoude !
 Pell zo gand ar glac'har vichen bet diskaret,
 Mar na gtevchen bepred eur vouezik o lâret :
 « Esper ! War lerc'h ar glao e deu an amzer vray,
 Tomder goude arneu a zalc'h icoten a-zav ! »

Esper !... Te zo goulllo ! Ar vrud a dremenno
 Vel an den, vel ar bed, ar vrud ivez varvo !
 Hag en goueled an noz pa vezo kouezet holl
 Na choumo er goabren nemed eun Dra digoll,
 Eun Dra,... Doue hepken, 'kreiz e vrazder divent,
 War dismantr ar bedou o rena evel kent....

AR PEMP C'HOAR (1)

AR pemp c'hoar a oa bet ganet
 Er vro ma ia 'n Heol da guzet,
 Hag ebarz ar memeuz kavel
 E kouskechont o femp, pell-pell.
 Evurus oant, vel bugale....
 O c'herent edo rouane
 War eur vro pinvidik ha braz
 Leac'h na renaz ar Gaou biskoaz.
 Hogen sethu an avel-gwall,
 Houma a zo eun affer all...
 An tan, an tempest, ar Saozon,
 Hag ar pemp c'hoar war aluzon.
 Ar pemp c'hoar zo dispartiet,
 Pephini diouz he zu taolet,
 Ha tam ha tam, dre 'r c'hantvejou,
 Dishevelekêt o iezou.

(1) Allégorie aux Nations celtiques, et à leur Fédération. Cette idée a eu pour éminent propagateur un Celte de renom, M. Fournier d'Albe, de Dublin (Irlande).

Unan iez d'an Hanter-Noz,
 D'eur vro a zo hanvet ar Skoz,
 Hag unan all d'an Iverzon,
 Bepred taget gand ar Saozon.
 En Bro ar C'hambri, an deirved,
 Ouz troad ar menezioù gwasked,
 A glaskaz eul leac'h da repoz
 Mez war he lerc'h e red ar Saoz !...
 Ar bederved, en Kerne-Veur
 A bellaaz 'raog ar gwaleur,
 Hogen dinerz ha diskoazel,
 N'edo ket pell evid mervel !
 Hag ar bemped, evid teac'h et
 Dirag he gwasker milliget
 A dreuzaz ledander ar mor
 Hag a ziskennaz en Arvor.
 En Bro Arvor e tiskennaz
 Bro ar gerrek, an dero braz,
 Hag epad meur a ganvejou
 E vevaz kreiz an emgannou.

..

C'hwezek kantvet zo tremenet.
 War ar pemp, peder zo manet.
 Peder manet... gwann, dic'halloud,
 Beuzet o buhez en hirvoud.

E barz en Skoz hag Iverzon
 Int gwasket c'hoaz gand ar Saozon.
 Mez Bro-Gambri, dre 'n em difenn,
 Zo arru da zével he fenn.
 Kerne paour, sethu te maro....
 Da c'hoarezed a skuill daëro !
 Breiz a zihun : bet eo kousket...
 War he c'hein ieo ar C'hallaoued.

..

Hogen eun devez, devez braz,
 Eun avel bennag zigasaz
 D'ar peder c'hoar dispartiet
 Sonj euz o amzer dremenet.
 Hag o c'houzout oant c'hoaz peder,
 Daoust d'o chadennoù, d'o fellder,
 En em gaozechont c'hoaz, eun deiz,
 Iverzon, Skoz, Kambri ha Breiz.
 Ha sethu perag ar C'heltied,
 'Vito da veza bet rannet,
 N'o deuz bepred 'med eur galoun,
 Nemed eur iez, iez ar Bretoun !

~~~~~

AN NEVEZ-AMZER

ARRU eo an nevez-amzer,
 A Gantan levez ha sklerder :
 Taolet an euz ar goanv kaled
 E vantell wen a erc'h skornet.

Arru eo an nevez-amzer,
 Bokedou leiz ar parkeier,
 Er gwez delliou, hag en o zouez
 Evned o kana : « Trugarez ! »

Evnigou an nevez-amzer
 O teurel o c'han d'o c'hrouer,
 O lavarout, 'n o iezigou
 Da Zoue o meuleudiou.

Sklerijen an nevez-amzer
 Laka lirzin al labourer :
 Sethu en e brajou ieot drù
 Hag heol, war lerc'h ar c'houmoul du.

Pac'h arru an nevez-amzer,
 E c'hoarz ar mor d'ar pesketaer ;
 Mui da spounta 'rag ar gwagou
 A vruzun, er goanv, ar bagou.

Ar Barz, 'pad an nevez-amzer
 A zilez telen ar c'hwerfder ;
 'N e galoun adteu levez,
 Na gano mui tristidigez.

Da zistro an nevez-amzer
 E weler pebunan seder ;
 Hag an esper 'zav en kaloun
 An nep a zo eur gwir Vretoun.

AR MOR

ME a blij d'in sellet
 Ouz ar mór kounnaret
 Pa zilamm eonennou
 War gem ar gwagennou ;
 Klevout ar gorventen
 O iudal 'uz d'am fenn,
 An avel o krozal
 Ha kurun o strakal.

Klevout duhount, er mour,
 Trouz kanol ar sikour,
 O lârout, 'vquez uhel,
 E zo tud o vervel.
 Tud oc'h enebi c'hoaz
 Ouz ar gwagennou glaz
 An islounk o c'hoarzin :
 « D'in e vefoc'h mibin ! »

Gwelout mortoloded
 En eur vagik pignet,
 O roevi gand kaloun,
 Raog ar gerrek dizaoun.

O roevi vid lemmel
 Ar re zo o vervel
 Digand kounnar ar mor
 Vid o lounka digor.

Nag a denzor dibriz
 A guz al lano briz,
 Nag a gant a eskern
 A ziruil, bern war bern !
 O mor, spount an dudou,
 Lounkerez an tadou,
 Te chench en huanad,
 Ar joa hag an eurvad !

Mez pa ve sioul ha lór,
 Me gar eon gwen ar mor
 A zeu gand an avel
 Da lipat ar rec'hel.
 Me gar an heol skedus
 Barz ar mor doun pa guz
 Ha pa zav d'ar beure,
 Vel lagad braz Doue.

Me gar al lestrik kaer,
 Ken mistr ha ken seder
 Pa gleuz e arouden
 En dour du ar gwagen.
 Me gar an dud a vor,
 Merdaïdi Arvor,
 Tud a benn hag a feiz,
 Nerz ar Vro, enor Breiz !

BEZ AR PAOUR

A^{-DALEK} e oad izella
 Betek devez e dremen van,
 Siwaz ! N'em doa great 'med gouela
 Hep eur zell a druez warnan.
 Maro eo, ar paour keaz klasker,
 Dilezet, e-hun war ar bed...
 O heuil e arched na weler
 Na par, na kar, na mignouned.

Barz ar vered, er c'horn pella,
 Dibled ez eo bet douaret.
 Ouz trouz an douar o ruilla,
 Lagad a-bed n'en deuz gouelet.
 Mean-bez a bed a-z-iouc'h d'e benn
 Vid rei da c'houzout e hano...
 Netra ! 'Med eun tammik tosen
 E ma ar ieot glaz o c'holo.

Eno, na vez gwelet nepred
 Nikun, daoulinet war ar bez
 O pedi vid an dilezet
 Bevet ha marvet disanvez,

Eno na glever a voueziou
 Nemed re an evned bihan
 O vouskana er gwezigou
 Eur werz, war eun ton a glemvan.

Paour reuzeudik ! Enkrez marvel
 Dreholl e teuz bet, disprizet ;
 Mez brema 'z oud en eur bed gwell
 Gand Doue e-hun kurunet.
 A-z-iouc'h d'az korf mar na weler
 Garrek livet na meanerez,
 War da benn duze, en oabl skler
 Ez eus eur gurunen berlez !

AR BLOAZ NEVEZ

KERDU, gand e erc'h hag e skorn
A zeu da c'holo ar prajou ;
En noriou, avel ar gwalorn
A hirvoud e huanadou !

Ar bloaz koz zo o vond endro,
Sonet, kleier, 'ma o tremenn
Sonet, kleier, dreuz d'an oablo,
Dreuz d'ar voren ha d'ar gliz ien.

Teac'h, hini koz, kam ha pleget ;
Ro buan plas d'ar bloaz nevez !
Sethu hen, skedus 'n e c'hened
Oc'h antreal en e balez.

Gantan c'hoantegez ha pec'hed
N'o devo ken a zigemer.
Er bloaz-ma vezo pellaet
An holl sonjezonou dister.

Na vezo gwelet, barz ar vro,
Nemed an Urz hag ar Gwirioun,
Ha pebunan a lakeo
Eur vuhez nevez 'n e galoun.

Breiz a vezo gwelet *unan*
Trugarez da nerz he mibien,
Pell an diegi, ar c'hlemvan,
Brema e fell labourerien.

Ar bloaz nevez a zigaso
An treac'h da iez koz ar Breizad (1),
Me glev en pevar c'horn ar Vro
Sôn skiltrus trompill an argad!

... Sonet, kleier, dreuz d'an oablo
Dreuz d'ar voren ha d'ar gliz ien !
Ar bloaz koz zo o vond endro,
Sonet, kleier, a bouez ho penn.

(1) L'année 1898, en effet, fut une année prospère pour la langue bretonne, grâce à la fondation de l'Union Régionaliste bretonne à Morlaix.

AR C'HENTA GWENNILI (1)

(DA VARZ AN « AOD GWEN »).

A RRU out c'hoaz, gwennili gaer,
 Gand da gan ken c'houek, ken sder,
 D'embanna an nevez-amzer,
 Deus gwennili !
 N'euz ket eul lapous er gwabrenn
 Skanvoc'h e gorf, koantoc'h e benn,
 Pephini, d'az gwel, 'zeu lawen !
 — Toui, tui, tui ! 'me 'r gwennili.

Ha ! Me wel mad e c'hoantez
 Da neizik koz, brema difrez,
 En korn prennestr ma c'halatrez,
 Paour gwennili !
 N'eo ket me, vid gwir, hen tennaz !
 Ar stourm, ar glao hen dibegaz
 Ha tam dre dam hen diskaraz...
 — Toui, tui, tui ! 'me 'r gwennili.

(1) M. Auguste Cavalier, Directeur de la *Résistance* de Morlaix, a traduit cette poésie en langue d'Oc.

Gwennili, ehan da oueled (1)
 Unan nevez a vezo gret
 Kaerroc'h vid araog gwarniset,
 Choum ganeomp-ni !
 Me bresto d'id ma frennestro,
 Me raio pri, te vasono,
 Me glasko koat, te hen savo !
 — Toui, tui, tui, 'me 'r gwennili.

Gwennili, pelec'h lezout-te
 Da vignouned a varlene,
 Holl evel-out lawen ha iê,
 Lâr, gwennili ?
 Daoust hag ez int-hi holl maro
 Ha da lezet da-hun beo ?
 Kement-se a viche garo !
 — Toui, tui, tui ! 'me 'r gwennili.

Perag eta gwennili geaz
 E teac'hez ouzoun ? N'am doujez !
 Choum ! mar 'dout eun emzivadez,
 Me 'z karo mui !
 Me oar e teuz eur galoun c'hlan,
 Dinam vel da gorf e-hunan,
 Tra boull... emesk an dud breman !
 — Toui, tui, tui, 'me 'r gwennili.

(1) Evid « da ouela ».

Meur a dra c'hwero c'houzanviz
 'Baoue eur bloaz ha n'az gweluz,
 Meur a dra iskiz a weluz,
 O gwennili !
 Daoust ha c'houi ivez a-weachou,
 Gwennilied euz an nevou
 Ho peuz da c'houzanvi poaniou ?
 — Toui, toui, toui ! 'me 'r gwennili.

Me garche, lapousik lawen
 War da eskell mond d'ar gwabren
 Betek uhelderou an nen,
 'Uz d'hon bed-ni !
 Moned er-meaz euz e boaniou
 Dilezel e c'hoantegeziou,
 Kana 'veld-oud 'uz d'ar boblou !
 — Toui, toui, toui ! 'me 'r gwennili.

ARVAR* HA GWIRIONEZ

BARZ, lavar d'in petra deui
 Goude ma vi diskennet er bez ?
 Barz, lavar d'in da beleac'h 'z-i,
 Nijet euz da galoun ar vuhez ?
 Daoust hag en oabl, e-pad mil vloaz
 Choumo da ene da darnijal,
 Daoust hag en do anken ha gloaz
 Ebarz eul leac'h spoutus ha teval ?
 Daoust ha gand ar c'horf e teuo
 Da vreina en douar evel d-an ?
 Ha gand ar pri e kemmesko
 Vid beza spered bleuniou an han ?
 Pa vezo da gorf er vered
 Lâr d'in peleac'h vezo da ene ?
 D'an heol, d'al loar, pe d'ar stered
 A ielo hen da ren eur vuhe ?
 Allaz ! Na pegen kriz d'an den
 Sonjal en eur spoutus ar maro,
 D'an den e ma ar mâr* 'n e benn,
 Na oar da betra stard e kredo !

Koulskoude !... Pegen brao kredi
 E vezo eur vuhez peurbadus*,
 Eur vuhez vid ar re-fall kri
 Hag evid ar re-vad evurus !
 Kredi zo 'n Doue en nevou
 Just e gounnar, just e garantez
 A raio divez d'ar poaniou
 Hon beuz da c'houzanvi er vuhez !
 Kredi a zo eur Baradoz
 Leac'h hon bezo dudi da viken
 Leac'h na welimp na deiz na noz
 Na glac'har, na trubuill, nag anken !
 Leac'h e vezo hon eneou
 Gand re ar zent hag ar verzerien,
 Leac'h e kanimp c'hoaz hon gwerziou,
 An elez o c'hoari an delen !...

.....
 Eur Baradoz d'ar Vretouned
 Euz an daou du d'ar môr isloukus*
 Leac'h, da zôn telen ar Varzed
 Kanimp, 'pad an amzer beurbadus !
 Leac'h e vimp c'hoaz gand Aneurin (1),
 Gand Marzin (2), Ossian (3), Mynyddog (4),

- (1) Aneurin — Barde breton des premiers siècles.
 (2) Marzin (Merlin) — Barde et enchanteur.
 (3) Ossian, Barde écossais, auteur de chants célèbres dont Macpherson s'est fait le traducteur ou l'interprète.
 (4) Mynyddog (Menezog), Barde gallois du XIXe siècle.

Gand Luzel (1), Ar Skour (2), Islwyn (3),
 Ha gand Ar Ian (4), Proux (5), ha Brizeok (6) !
 ... Da eo gand an éne kredi,
 Da eo gand ar spered huvrea :
 Goullo eo eur vuhez dispi
 Ha ien ar galoun ne oar kana.

- (1) Luzel, le plus grand Barde breton du XIXe siècle.
 (2) Ar Skour, le Barde de Rumengol.
 (3) Islwyn, célèbre Barde gallois mystique, dont les œuvres ont été publiées dernièrement par M. Edwards, directeur de la revue « *Cymru* ».
 (4) Le Jan, Barde et écrivain breton.
 (5) Proux, le Barde de Cornouailles.
 (6) Brizeux, poète français et Barde aussi dans son *Telen Arvor*.

AN NEVOU

It is nothing true but Heaven.
(THOMAS MOORE).
N'eus netra wir med an Nevou.
(TOMAS MEUR).

AR bed a zo eur skeuden dremenus
Hag eun draonien a enkreziou ;
Mousc'hoarz ar joa, daërou 'n Anken klemmus
Liez a zo arvezioù* touellus :
N'eus netra wir med an Nevou !

Faoz eo ivez ar c'hloar hag he brazder,
Faoz ez eo an holl enoriou ;
Karantez, spi, braventez ha kaërder.
A zo bleuniou a falc'h an Ankou ter :
N'eus netra wir med an Nevou !

Ni zo er bed evel merdaïdi,
Luskellet gand ar gwagennou,
Endro d'eomp ar strifou o virvi

Hag an dud paour, dreholl, o 'n em dibri,
N'eus netra wir med an Nevou !

Gwall-c'hwero eo ar vuhez a renomp,
Mesket ha treuzet a zaërou,
C'hwero ez eo ar madou c'houlennomp
C'hwero ivez an eurvad a glaskomp :
N'eus netra wir med an Nevou !

Hervez ar bed, kalz a draou a zo mad
Evid pellaat an ankeniou ;
Mez evidoun n'ez eus med daou eurvad,
Harpa ma Bro e-kreiz tan an argad
Ha lakaat m' esper en Nevou !!

DAEROU EMZIVAD

N'ED euz den o klevout ma c'hlem,
 Paour emzivad !
 An daërou a ruill war ma drem
 Zo daërou gwad !
 N'am euz den mui vid frealzi*
 Ma ran-galoun,
 Den d'am zikour da c'houzanvi,
 Den da zelaou ma garmou kri,
 Kar na mignoun !

Gweach-all am boa eun tiegez
 Leun a curvad,
 A garantez, a levenez,
 Gand mam ha tad.
 Peb tra 'mize, pa c'hoanteen,
 Bugel seder,
 Mignouned 'moa, amezeien,
 Ha ganto holl e c'hoarien
 Ken dibreder !

Allaz ! Ma zad a zo maro,
 Ma mam ivez,
 Falc'het gand an Ankou garo
 Didrugarez.
 Brema 'z oun ma-hun war ar bed
 Hep kar na par,
 Ma-hun, gand peb den dilezet,
 Gand ar vugale harluet,
 Gwaleur digar !

Pephini a dro kein brema
 Pa glev ma lev !
 Mez ma mam lavare d'in 'moa
 Eun Tad en nev !
 « Henez zo truezus, 'mezi,
 Pa vin maro
 Ped anezan pa c'houzanvi
 Hen a iac'hao da c'houl !...
 Mab, kenavo ! »

Ia, ma mammik ! Me hen pedo
 D'am skoazella
 Ha d'am digas prestik d'am Bro,
 Breiz-Izella !
 Da hadrei d'in ma lochik kled
 En korn ar c'hoat,
 Ha d'am lezel c'hoaz da weled
 Ar vered leac'h eo douaret
 Ma mam, ma zad !

AR BAOUREZ

E^N eul loch dizolo, disto, hanter-gouezet
 Tri-ugent vloaz a oa e veve Marc'haret.
 Gweach-all, pa oa iac'h c'hoaz, c'hounee he buhe,
 Mez brema, kam ha fall, n'all ken mond da vale...
 Gweach-all, war dek leo dro na gomzed med outi :
 « Pegoulz teui Marc'haret d'ober eur gwel d'hon zi,
 Da neza an neud-ze, da zibuna heman,
 D'ober krezou nevez, pa 'z eo arru ar goan ?
 Pegoulz eta teuio ar wella kounterez
 Plac'h ar marvailloù brav, dudi an tiegez ? »
 Mez allaz ! Marc'haret n'alle ken mond endro :
 War eur c'holc'hedik plouz e ma, tost d'ar maro...

.....
 — « Demad, Marc'haret koz ; ha penaoz 'ma ar bed ?
 Meuz-aoun ez oc'h gwall glan pa ne zavet-hu ket ? »
 — « An derzien dom, aotrou, a zev ma izili,
 Me a gav d'in e ma ma fenn paour o virvi ! »
 — « Ha den en dro d'eoc'h ! Koulskoude 'peuz mibien
 A c'hallfe, 'n ho kozni, frealzi hoc'h anken ? »
 — « Ia, daou am boa gweach-all, mez n'am beuz mui, allaz,
 Eat int er-meaz ar Vro, war-zu ar c'heariou braz

Hag ankouaet o deuz o mam vad, ar baourez,
 E devoa o maget gand c'houezen he buhez !
 Doue d'o fardono ! Eur verc'h 'moa c'hoaz, aotrou,
 Hounnez a oa feal d'he mam goz 'n he foaniou,
 Mez siwaz ! Gweld am beuz, en eun toull ar vered,
 Diskenn he c'horfik paour, dinam ha dibec'hed. »
 — « Mez ho mignounez ? N'ho peuz-hu ket unan
 Da zond da rei frealz d'eoc'h, en ho klemvan ? »
 — « Pa oan vid labourat, ma mestr oa ma mignoun,
 Mez brema, pa 'z oun klan, den na dosta ouzoun.
 Mez ô ! Sellet, sellet !... Na welet ket, duze,
 Eur sklerijen dispar o luc'ha barz an ne ?
 Me wel... Pellaat a ra ar vuhez drubuillus,
 Me wel ma merc'h karet er Baradoz, eürus !
 Ma mibien... kenavo ! Kenavo ! M'ho pardon !
 Deut d'ar gear... M'ho stardin c'hoaz war boull ma c'halon !

 Ar baourez zo kousket. He daoulagad a zer ;
 War he fas roufennet e red eur c'hoarz seder.
 Kousket mad eo, vid gwir, rag na zihunaz ken.
 Doue 'noa achuet he foan hag he anken.

KADOUDALL

A^R « Spont » a rene war Vro-C'hall
 Holl a oa rù ha leùn a wad.
 Ar vourevien oa o vragal
 Vel loened gwez, ebarz ar c'hoat,
 Peb tra blege, hag an Danton,
 Tan an ifern en e galon,
 Oa eur spouron evid peb den :
 Ar chafod a oa e vevel
 Hag an « dibennerez » marvel
 Ha stele dre-holl an anken.

Keit ha ma oa an holl er spont
 Hep kredi moned d'ar brezel
 Breiz a weled oc'h eneb-dont,
 « Eleac'h saotra, kentoc'h mervel ! »
 — « Savet, paotred an Arvorik,
 'Ma soudarded ar Republik
 Eneb d'eoc'h o tond, gand kounnar,
 E maint o toned d'ho koapât,
 Me wel o zrem rù gand ar gwad...
 Ra zavo nep bennag am c'h. r ! »

Neuze, diouz gweled ar maezou
 E teuaz eun den kalounek
 An hardiziegez 'n e zellou
 Ha war e deod ar brezounek !
 War e dal, a c'hloar lugernus,
 E oa, gand an Treac'h peurbadus
 Lakeat ar merk ar c'haërra :
 Dalek liammou e gavel
 Doue gasaz El ar Brezel
 Da veza e warez* gwella.

Da vouez Kadoudall, ar vro holl
 Zavaz gand kaloun hag herder :
 Ar Vretouned, bodet 'n eur stroll,
 Zo eat d'argadi o gwaller.
 E-pad eiz vloaz e vrezeljont
 Hag en meur a gann e treac'hjont
 War armeiou ar C'hallaoued ;
 Kadoudall gand e vagadou
 Chouanted, mibien al lannou,
 Na grene dirag den er bed.

Tizet eo dre drubarderez
 Ha taolet eo bet er prizoun ;
 Mez na klem na tristidigez
 Na zeuaz e-meaz e galoun.
 — « Mar plegez, eme Vonapar,
 Me roio d'id eur garg dispar,

Em armeiou vezi mestr braz ! »
 — « Biken ne zilezin ma Bro,
 Eviti kepen me gouezo ! »
 Hag an deiz war lerc'h e varvaz !...

Maro ar Mestr ! Mez e envor
 A choum bepred 'n hon c'halouno :
 Marteze hon do ar viktor.
 Marteze Arzur hadteuio !
 Gwelet ez eo bet dorn Doue
 O rei a-nevez ar vuhe
 Da vroïou pell e oa kouezet :
 O lakât c'hoaz ar galounder*
 En tud aounik ha dibleder,
 Zeblante maro da vepred !!

XVII

EVURUSTED

I

LAVAR d'in-me, Avel glemmus
 A hirvoud en dro d'ar c'hoajou
 Peleac'h 'ma ar Vro evurus
 Leac'h na skuiller ket a zaërou ?
 Peleac'h e ma an draonien gled
 Kollet e-kreiz ar c'hlazenen,
 Pell euz trouz trubuillus ar bed
 Leac'h e ma an holl dud lawen ?...
 An Avel a respont neuze :
 « Morse na weliz ar Vro-ze ! »

II

Lavar d'in-me, Dônder ar môr
 A guz tenzoriou diniver,
 Anvezez-te eur Vro, digor
 D'ar blijadur ha d'ar sioulder ?
 Eul leac'hik, barz en eur vro bell,
 Glaz, ha leûn a evurusted,

E-leac'h na c'houez ket an avel,
 E-leac'h na sko ket ar c'hlenved ?
 Ar gwag respont, gand eun drouz don :
 « Euz ar Vro-ze na gleviz sôn ! »

III

Lavar d'in me, Loar an nevou,
 Gand da zrem glân* hag alaouret
 A ro sklearijen d'an noziou
 Pa vez kousket peb den, er bed,
 Lavar d'in-me hag en da dro
 Ac'h euz gwelet eur Vro diboan,
 Eur vro n'anvez ket an daëro,
 Eur vro na glev ket a glemvan ?
 Al loar a guzaz er gwabren...
 N'anveze Bro 'bed evel-hen.

IV

Lavar d'in, Ankou didruez
 Pa ne oar Avel, Loar, Dönder,
 Hag eun tu bennag anvezez
 Eur Vro eleac'h e ver seder ?
 Daoust hag en tu all d'ar maro
 Ez eus eur vuhez dudius,
 Leac'h na glever ket a c'harmo,
 Leac'h 'ma ar re vad evurus ?
 Hag an Ankou, gand eur vouez kre :
 — « Ar Vro-ze, 'mezan, zo en Ne ! »

XVIII

AR RE-IENET

(D'AM MIGNOUN AR BARZ T. AR GARREK).

N'EN doa ket ugent vloaz, ha dija e ene
 Na grede ken da van, na d'ar wir garante,
 Na d'ar joa, na d'ar blijadur ;
 N'en doa ket ugent vloaz, ha dija an dispi*
 A skoe e vuhez o paouez digeri
 Fleuren roet d'ar breinadur.

Truez e oa gwelout e galoun ken ienet
 Pa oa c'hoaz e zorn gwen, en levr an Tremenet
 O trei an deillenen genta ;
 Truez e oa gwelout e ene ken difez
 Trenket gand ar gwaleur, brein gand ar fallentez,
 Debret gand ar mâr ar c'hwerva.

Beza ienet !... En eur veva beza maro !
 Gwelout gand an avel diskaret bep eil tro
 An holl esperiou a eurvad ;

Gwelout ar gozni voal hag an eskern kammet
 O toned, pa gaver ar re all en iec'hed,
 O Doue ! Nag ar wasa stad !

Beza ienet !... Bale war-raog en kreiz an noz ;
 Gwelout da bep kammed o tigeri eur foz
 Hag en he gweled, an Ankou...
 Klevout a bep kostez eur stroll moueziou klemmus
 O hirvoudi ken trist hag eur glaz truezus
 Digaset war an aveliou !

Kaout eun tal roufennet pa dleche c'hoaz c'hoarzin,
 Daoulagad kleuz ha du leac'h daoulagad lirzin,
 Eur vreae'h dinerz, eur c'hein pleget :
 Kaout eur galoun varo, leun a dristidigez,
 Pa dleche lammout c'hoaz gand lawenidigez
 Bete terri he gwasied !

Beza ienet !... Kasaat peb tra, kasaat ar bed !
 Na welout a bep tu nemed dremmou* kaled,
 En em santout seac'ha en beo ;
 Gwelout en peb fleuren eur prev oc'h hi c'hrigna,
 Gwelout ar fall dieholl ha na garout netra,
 Na c'houlenn na rei na reseo !...

Beza ienet !... Beva 'n eur c'hervel ar Maro ;
 Mond war vór ar vuhez hep kavout a borzio
 Da ober eun dihan hepken ;

Beza bransigellet gand avel ar gwalorn
 Hep kavout eur mignoun hag hep gwelout eun dorn
 E tresek d'eoc'h oc'h astenn !

.....

O, klemmet ar re ze, klemmet ar re ienet,
 Ar re skornet o c'hreiz ha hint nevez c'hanet,
 War o gwaleur skuillet daërou !
 Troet ho trem d'eze, roet d'eze skoazel,
 Doue ho pennigo mar mouget ar sparfel
 A grign en beo o c'halounou !...

GWIR VREIZIZ (1)

(Respont an AOT. GARREK d'ar c'han a zo arag.)

BEZA zo, vid gwir, va minion,
 Meur a spered, meur a galon
 Koz 'rog an oad ;
 Meur a gorf iaouank daoubleget
 En beo gand prenv ar bez peget,
 Dinerz, diwad.

Eur gwall avel an deuz c'houezet
 Hag ar bleuniou zo paouezet
 Da diol c'houez vad,
 Hag e kavont, pebez truez !
 C'hwero frocz gwezen ar vuez
 Arog tanvat.

D'ar re-ze, dal ket rei skoazel
 Lapous troc'het e ziou askel
 Na nijo ken,

(1) Le Clocher breton, octobre 1898.

Na derven gam na zigrommo
 Na gwad ienet na hadtommo,
 Biken, biken !

Mez, en gin, a zo tud nerzuz
 'N o gwazied gwad tom ha ruz
 Feiz en o c'hreiz
 En o spered eur gwir greden,
 'N o c'halon vel eur stereden
 Karantez Breiz !

Eon vel dir, krenv vel houarn,
 Sevel reont 'tre o daouarn
 Baniel o bro,
 Baniel an amzer dremenet,
 Ar iez, ar c'hiziou 'neuz ienet
 O zud maro !

Frealzi ra kalon Breizad
 Gwelet ar sort bugale vad
 'Tifenn o mam,
 Hag sonjal o deuz dibabe:
 Etouez holl lodennou ar bed
 Ar gwella tam.

War re-ze na drec'ho biken
 Nag ar skuizder, nag an anken
 Hed o bue ;
 O fenn zalc'hfont soun dreist ar fank,
 Ha te zo, va minion iaouank
 Unan outé.

(AR GARREK.)

AN DAOU C'HRENADER (1)

O ANT o haddont, treac'het an Arme Vraz,
 Maro 'n hanter, ha mervel reent c'hoaz !
 An erc'h a oa ledet war an douar,
 Nep a gouske warnan varve, hep mâr...

An nev oa du hag an erc'h a goueze
 Drû, ien, garo, lem evel eur c'hleze....
 Ha war o lerc'h ar Russed, a vanden,
 Laze ar re a vane en dachen.

Daou C'hrenader, daou zoudard rust ha koz,
 Trist, hep eur gir, a gerze kreiz an noz.
 Unan lâraz, erfin : « Kollet mad omp !...
 Diskaret eo ar Mestr ! Frans na welfomp !

Na welin mui ma bro dous Breiz-Izel,
 Gouliet oun, treuzet en peb ezel :
 'C'h an da vervel !! Mignoun, harpa ma fenn,
 Ma c'hourvezin ama, barz an erc'h ien. »

(1) Heuveledigez ledan euz ar Barz allamand Heine : « Die zwei Grenadiere. »

Ar Grenader zo kouezet war an hent.
 Hag e vignoun, drek-an, a skrign e zent :
 « Russ milliget !... Lazet d'in ma mignon !
 'Boue pemzek vloaz ni gand Napoleon ! »

— « Mignoun, te oar, kriz ez eo d'in mervel
 Pell deuz al leac'h a zougaz ma c'havei,
 Mez mar welez hon Mestr, an Impaler,
 Gra d'ezan iouc'h vid ar paour grenader !

Pa vin maro, kleuz gand bek da zabren
 Eun toull er skorn, m'allin repoz ma fenn
 Hep aoun ar Russ... hep aoun rag ar bleizi :
 Eno kousko en peoc'h ma izili.

O, koulskoude !... Mar deufe 'n Impaler
 En dro d'e drôn, mar deufe 'n Arme gaer
 Da hadtremen eun deiz da zond aman,
 Ma c'horf maro a zavfe c'hoaz, kredan !

Pa glevin c'hoaz an drompilliou o sôn
 Hag uz d'am fenn o vond Napoleon,
 Neuze, ma breur, me zavo c'hoaz d'an neac'h
 Gand an arme me a gerzo d'an treac'h....

Esper am beuz !... Laka 'ta em c'hichen
 Ma shako du, ma fuzull, ma zabren,
 Laka ivez a-ziouc'h d'am c'haloun skuiz
 Ar groaz-enor am boe en Austerliz.

Eur gir ouspenn. Mac'h ez c'hoaz da Gerne,
 Ma c'hourc'hemen d'am gwreg, d'am bugale ;
 Eur zell d'am Bro,... sac'het eo ma c'halon,
 Kenavo d'id !... Iou da Napoleon ! »

.....

An hini all a gleuzaz en erc'h ien
 Eun troatad toull gand laonen e zabren,
 Ha keid ma oa o tiskenn e vignoun,
 Eun huanad zave 'meaz e galoun.

~~~~~

XXI

PELL E MAONT !

A AUGUSTE CAVALIER,
Secrétaire du Félibrige Latin.

P^E leac'h em oc'h, mignoured koz
 A zeue da gounta bemnoz
 En dro d'an tan 'pad ar goanv ien
 Pa iude 'meaz ar gorventen ?
 Me a glev eur vouez o respont :
 « Pell e maont, pell e maont ! »

Ha c'houi, ma mignoured skoliou
 Kenvreudeur a blijaduriou
 Diouc'h pe du oc'h euz c'houi troet
 Stur al lestr oa d'eoc'h roet ?
 Me a glev eur vouez o respont :
 « Pell e maont, pell e maont ! »

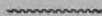
Darn a zo en eun douar pell
 Ankouaet ganto Breiz-Izel,
 Darn a zo eat war ar môr braz,

Bemdeiz en riskl da gaout gloaz l...
 Me a glev eur vouez o respont :
 « Pell e maont, pell e maont ! »

Darn all o deuz evid biken
 Nijet d'eur vro muioc'h lawen !
 Er vered e kouskont brema,
 Maro da viken d'ar bed-ma.
 Me a glev eur vouez o respont :
 « Pell e maont, pell e maont ! »

Na choum ken 'med eun nebeudik
 Ha c'hoaz e teac'hint bremaik,
 Eun nebeud da gaozeal c'hoaz
 Euz an amzeriou dremenaz.
 Ha hint ivez e lavaront :
 « Pell e maont, pell e maont ! »

Mez em c'haloun zo eun andret
 Vid an deveziou tremenet,
 Eul leac'hik kled hag a viro
 Sonj ar re zo pell pe varo !
 Mez allaz ! n'allont mui haddont,
 Re bell 'maont, re bell 'maont !

TROUZ AN AVEL

P EGEN trist eo klevet
 Er prenestrou scrret
 An avel gounnaret !

Vel mouezik eur bugel
 O klem en e gavel...
 Vel eun evn o vervel !

Truezus he hirvoud
 Vel skrij skiltrus eun toud*
 O iudal war e voud.

War an doen hijet
 Me glev ar vein torret,
 Stalafou digoret...

Hir eo he mouez garo
 Evel galv ar maro
 Pa sko war hon dorio.

E iud trugarezus
 Zo eur c'hlem truezus
 Leuskfe eur paour mezus.

En he zrouz disterran
 Me gav d'in e klevan
 Klem eur paour kreiz ar goan ;

Klem eur paour o c'houlen
 Eun tammik aluzen,
 Rag an erc'h a zo ien !

Pegen trist eo klevet
 Er prenestrou serret
 An avel gounnaret !...

PEOC'H AR GALOUN

BRAO eo beza, 'pad eur retred,
 Sioul, hon-hunan dirag Doue ;
 Hen adori evid Roue,
 Ha larout gand eur feiz kaled :
 Me zo ho pugel da vepred !

Deuz ar mintin, pa zihunan
 Me a glev richan an evned,
 Eur beufik bihan 'meuz klevet
 Ar beurevez-ma o kanan ;
 Ha d'am zro ivez e pedan.

Dirag ma frenestr e welan
 Ar môr braz o tond war an aod
 Hag o skei bepred an tornaod.
 E drouz peurbadus a glevan
 Krevoc'h vid ar c'hlem al lemman.

Trouz ar môr a zav hon c'haloun
 War-zu an nev, uhel, uhel ;
 Me blij d'in hirvoud an avel
 Mesket gand iud ar gwagou doun :
 Ma Doue, roet d'in pardoun !

Peger kaer beza hon-hunan
 Dirag ar môr braz ha Doue !
 An Tad Peurbadus, ma c'hallfe
 Beza lievelekêd aman,
 Gavfe e skeud er môr, kredan !...

Sioulder ar Retred, pecc'h santel,
 Glanded* sakr ar manatiou,
 Souezi ret hon sperejou !
 Ar c'hloar zo eur c'haouad avel.
 Mez c'houi zo madou eur bed gwell !

Allaz ! Perag n'allan me ket
 Choum da viken er peoc'h ama,
 Pedi noz ha deiz, ha gouela !...
 Rapari dalc'hmad er retred
 Eur vuhez karget a bec'hed !

Nan ! Doue am galy en leac'h all,
 Kenavo d'id, ti evurus,
 Me ia er vuhez drubuillus !
 ... Gwerc'hez santel, demeuz peb gwall,
 Me ho ped bepred d'am diwall !...

Manati ar Val-André, 26 a Ebrel 1898.

UNANOMP HON DORNIYOU (1)

(POÉSIE DÉDIÉE AUX FÉLIBRES.)

PA stagaz eun devez a anken
 Hon Breiz deuz rouantelez C'hall
 E kollchomp, siwaz, vid birviken,
 Ar Vro n'allemp ket-hi diwall.
 En Sant Aubin, emgan gwaleürus,
 Breiziz lezaz o frankizo :
 Hogen 'n o c'halounou buhezus
 E choumaz karantez o Bro.

Nag a gant a vroadou heget
 E kavomp ni war an douar !
 An Nerz p'e deuz al Leal treac'het
 A chench an Eurvad en glac'har.
 A bep tu, pa daolan ma zellou
 E welan poblou gwaleürus
 Oc'h esaat, dre glem o fedennou
 Truezi o zreac'her lorc'hus.

(1) P.-bliée avec traduction languedocienne de M. Cavalier dans « l'Armanac Mountpelleirenc, 1899 ».

Bretouned paour, dilerc'h euz ar ouenn,
Breudeur da Vretouned Tremor,
Pegen kaled eo hon flaneden,
Pegen gwasket hon bro Arvor !
Hon iez a gaser 'meaz ar skoliou,
Klask a rer beuzi hon broad*,
Hini ha hini gouez hon gizioù
Vel ar ieot a falc'her er prat.

C'houi ivez, Provansiz kalounus
Ho peuz da stourmi vid ho pro.
Iez kaer Oc, bet gweach all ken skedus
Zo bet prest da goueza maro.
Iez ar C'hallaoued, zo nerzusoc'h
Hi hege breped hep paouez,
Dindan digarez ober krevoc'h
Ar Frans unanet en he fez.

Bezomp sonj ! Raog beza Gallaoued
Ni oa Provansiz ha Breiziz,
Hag hon Mam-Vro a dleomp karet
Dreist ar broioù all a bep giz.
Enor d'hon c'henvroiz hep aoun
O deuz prezeget 'n o iezou,
Kanet o Bro deuz kreiz o c'haloun,
Hi difennet en holl stourmou.

Enor d'ar Barz ken brudet Mistral
A ganaz sóniou ken lirzin,
Hag enor ivez d'e genvreur all,
Ar Barz tençer ha sioul, Jasmin.

Dorn ouz dorn 'z eont gand Anuhel
A veulaz kement bro an Drouiz
Ha gand Brizeok, Barz Breiz-Izel,
A gane « Marie » hep diskuiz.

Enor c'hoaz d'ar breur Savinian
Savetaer ar Provansek :
Ho iez c'houek, brema, bennoz d'ezan,
Tisker er skol vel ar gallek.
.... Ar savetaer-ze c'hortozomp
Mez dont a rei, raog pell e vô,
Rag gand hon zadou e lavaromp :
« Ar marc'heg Arzur hadbevo ! »

Eur ministr bennag a drouskroze,
N'euz ket pell c'noaz, en kear Pariz :
« Ma karchen, 'mezán, me a lazfe
En eun taol krenn iez ar Vreiziz !
Eur gerik hepken d'am skolaerien
Hag e varvfe iez ar Bretoun,
Mez er Provans kavfen stourmerien
A lakfe neac'het ma c'haloun ! »

Gwall vuan ez eet, ministred,
Me gred oc'h-hu doueou braz !
Eur gerik hepken oc'h euz lesket
Ha Breiz diouztu kaer a gouezaz !...
Bêt sonj ama zo ioulou houarn,
Kalounou krev, pennou kaled,
Vid klevout iud an avel gwalarn
Ni na vezomp ket speuronet !

Ar boblou bihan, tammou broiou,
 O deuz urz da weld an heol
 Urz da weld douja o frankizou,
 Da herzel o iez d'en em goll !
 Unanomp holl eta hon nerziou,
 Paotred a Vreiz hag a Brovans !
 Ouz hon c'hlevet, en fonz o beziou
 Hon zadou drito gand fizians.

Neuze vezo kanet 'n hon iezou,
 'Pad meur a gantved da zoned,
 Douar an dero hag ar brug ju,
 Douar an heol, ar joaüsded.
 Neuze vô c'hoaz klevet 'n ho tier
 Viel an Troubadour lawen
 Ha war griben du hon lanneier
 Ar Barz o c'hoari an delen !

AR POATRINER

ME lavaraz d'ezan, evid hen frealzi,
 Rag ar boatrinerien o deuz bepred ar spi*,
 « Bah ! mignoun, an dra-ze na vezo man a-bed ! »
 E vuzellou oa gwen, e dal a oa skornet,
 E vizied hir-voan ha daoubleget e gein :
 Eur paz seac'h lavare e skevent a oa brein,
 Ha mare da vare ar c'hlanvour c'hlaourenne
 Dre dakennou gwad rû, ar rest euz e vuhe...
 Koulskoude valee, ha dibri mad zoken,
 Hag e lavaren me : « Eun tam paz eo hepken ! »
 Hogen hen, o teurel warnoun e zell maro
 A grozmolaz, gand eur vouez izel, mez garo,
 En eur stoka, dispi, e viz ouz e goste :
 « Er skevent.... emezan. Ma bez a zo aze ! »

HUNVRE

Et ez int holl e-kuit ! Et int holl ! Na chôrn mui
 Eur mignoun pe daou da gomz c'hoaz
 Demeuz an deveziou a c'hlaç'har, a zudi,
 Euz an amzer a dremenaz.

Pa 'n em gavan er gear, goude eur c'himiad pell
 E welan dre-holl ar gwelec'h* !
 Allaz ! War ma bro-me neuz c'hwezet eun avel
 Ha na c'hweze ket enni dec'h !

D'ar vered pa zougan neuze ma c'hammejou,
 Nag a gant a hano karet
 A welan a bep tu war gerrek ar beziou !
 Ar re-ze holl o deuz bevet.

Aoun a grog en poell an den
 Pa wel dirag-an ar maro...
 Ama 'ma kear ar Birviken
 Ha rouantelez an Anko †

Aze ive me a ielo
 Goude eur vuhez kemmesket
 Da gouska hed an amzerio
 Kousk ar re a zo tremenet.

Ha 'benn eur c'hantved, marteze,
 Pe nebeutoc'h, eun tremeniad
 O lenn ar skrid vô war ma be
 A lavaro : « Eur barz breizad ».

Sethu holl ! Benn eur c'hantved all
 Eur penn o ruilla vô gwelet
 En eur garnell leun a c'houez fall
 Pe 'n eur c'horn kollet eur vered.

Hag unan bennag, o trec'ha
 War e rukun, hen kemero :
 « Er c'hiz 'ma pe er c'hiz-ze oa,
 Mez penn piou oa ? » Den na oaro.

TONKADUR (1)

Peb den an deuz e donkadur
 Red eo d'ezan kerzet war an hent bet merket
 Red eo da bephini trei ha distrei e stur
 Leac'h ma kemenn d'ezan eur Reol dizanvezet.

O nag a blaneden c'haro
 A zo war an douar e-mesk an dudou keaz !
 Ni zo ama evel an delliennou maro
 A hij hag e tihij an avel, hep paouez !

War aod ar môr ho peuz gwelet
 Bugale barz an treaz o kleuza toulligou,
 Mez bremaik al lano a zeuio, kounnaret,
 Hag a skubo labour ar c'heaz bugaligou.

Nag a weach ive welomp-ni
 An den paour o sevel burzudou a bep tu !
 Mez an Tonkad a zeu buan d'o distruji,
 Ha deuz an esper kaer a ra eur bern ludu.

Tonkadur ! O galloud tewall !
 Deuz pelec'h e c'houezez ken garo war ar bed ?
 Da daoliou zo digar, da lagad a zo dall,
 N'anvezez eürusted, iaouankiz, na gened !

Galvet gand eun Tonkadur dall
 Da zond euz an Netra war môr doun ar vuhez
 Hep hon c'hoant adarre omp stlapet er bed all,
 Tud gwan ha dic'halloud ! Planeden didruez !

Man da c'hortoz euz hon breudeur,
 Man da rei d'eo, nemed daërou, geriou goullo,
 Man da c'houlen nebleac'h..., med truez ar gwaleur....
 Hogen hema a zo bouzar vel ar Maro !!

(1) Tonkad ou Tonkadur = Destinée.

WAR AR REIER

I

A VEL c'houez d'am skouarn, avel al lannou,
 Dindan da alan e pleg ar boudou,
 Ha ma fenn en tan, ma c'haloun serret,
 E sellan trist ouz an nev koumoulet.

Pegoulz vezin me douget bet 'an ne,
 Silet ma spered en avel beure,
 Pa vouzkan tener war bleûn ar parkou
 Vel pa vez ennan o klemma moueziou ?

Avel al lannou, a dremen aman
 A-ziouc'h d'ar reier, ma-hun az klevan,
 Ma-hun !... N'euz nemed ma c'hi paour feal
 E-kichen ma zreid gand mall o chilpal.

Hon gwel zo harzet, man med koumoul du
 Er gwabren divent* boutet a bep tu...
 Ar re-ze a ia leac'h eo great d'êo mond
 Eun deiz d'o c'haser e rentefont kond.

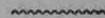
Me ivez e ian gand ma fladenen
 Vel koumoulou teo an nê ziouc'h d'am fenn,
 Da glask en leac'h all an evurusted
 Na vez ket kavet aliez er bed.

II

Reier gwez Kerne, ha daoust ha gweach=all
 War ho kribennou Gwenc'hlan pe Riwall
 O deuz great kana kerden o zelen
 Ar memez avel o sôn ziouc'h d'o fenn ?...

Ar morc'houez a frê ma bleo dihijet
 Meur a galoun barz an deuz entanet,
 Kalounou barzed a zo holl maro
 Kalz anêo n'eo ket manet o hano !....

Ha sethu perag e karân klevet
 Mouez an aveliou en oabr kemmesket,
 Aveliou a gan vel telennou nê
 Pa dremenont war menezioù Kerne.

DANS AN TEUZED

I

MATILIN oa hano 'r sóner
Reud war e dreid hag e dal ter.

Pa gleved e zac'h 'n eur pardon
E vize lawen peb kalon.

Pa vize war e varriken
D'ar merc'hed e rê lagaden,

Ken a lâre re goant ar vro
Gand eun tam rû war ho chodo :

« Matilin a zo eur paotr koant
A vale skanv hag a zôn drant ! »

II

Eun drouz sklent a zo bet klevet
Kreiz an noz du-dall o toned.

Eur drouz skiltr vel mouez ar gawen
Pa skrij war bek ar c'hoz derwen.

Mez n'eo mouez touded na gwrac'hed,
Mouez eur biniou, na lâran ket.

Mouez biniou 'r sóner Matilin :
Hema neuz evet re a win.

« Matilin paour, biskoaz den c'hoaz,
Dre lann Kenekan dremenaz ;

Ken divezad, da hanter-noz,
Den a-bed na dreuzaz ar roz !

Matilin paour, mar am c'hreded,
Diwall d'ober bugalerez ! »

— « Bugalerez me na rin ket,
Gand hoc'h hent et, mar am c'hredet »

Ha Matilin el lannek dôn
Bepred o sôn vel 'n eur pardon.....

III

— « Matilin, sôn eun dans d'eomp-ni,
'Raog mond ac'hann eun dans a ri !

Eun dans vid ar c'hornandoued,
Rag ganto holl ez out kelc'hiet. »

Ar biniou 'zôn, skiltrus ha hir
Trouc'hus ha lem evel an dir,

Ha Matilin 'n e zao seac'het
A c'houez, a c'houez vel eun daonet.

— « Sôn bepred, sôner Matilin,
Varc'hoaz ganeomp te evo gwin !! »

Sutel ar biniou a strake
Hag ar sac'h-ler a hirvoude.....

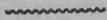
— « Sôn c'hoaz, sôn c'hoaz, sôner lirin !
Arru sklerijen ar mintin.... »

IV

An deiz war-lerc'h zo bet kavet
Eur c'horf marv el lann astennet ;

Eur biniou freget 'n e gichen,
Dineuz, diswriet, dilanchen ;

Hag en e dro, er pri moulet,
Roudou treid bihan an teuzed !!

XXX

KAN PLOUIAN

(*Savet evit Goueliou braz Sant Gwennole*).
14 a viz Eost 1898.

TON : *Bale Arzur*.

« HA n'ac'h euz ket klevet, den-vor,
O sevel euz kein an Arvor
Eur c'han dudius ha digor ? »

— « Kleviz. Ouz ar gerrek uel
Zo deuet din, war an avel
Eur c'han e langach va c'havel.

Hag ar c'han-ze a lavare
En gwerziou kaër vel re an nê :
Enor ha meul da Wennole ! »

— « Ha c'houi, tud ar menezioù kreiz
A glevjoc'h-c'houi, d'ar goulou deiz
Ekleo eur c'han en iez hor Breiz ? »

— « Ekleo eur c'han hor beuz klevet
Hevel ouz hirvoud ar voualc'hed
Pa c'hwitellont barz ar gwasked :

Hag ar c'han-ze a lavare
En gwerziou kaër vel re an nê :
Enor ha meul da Wennole ! »

— Ha pe gan eta, Bretouned
Eo an hini hoc'h euz klevet
War ar morc'houez sall o toned ? »

.....

Ton : En em gonsolit evit mad.

Kristenien Breiz, bezomp joaus
Rentomp holl gloar da Zoue,
Hon advokad dirag Jezus
Eo hon tad sant Gwennole,
Dindan e zorn trugarezus
Kerzomp holl war zu an nê.

Gwennole, abostol eürus
Enor ha gloar Breiz-Izel,
Dre eur vuhez rust ha poanius
Oc'h en em rentet santel
Ni ive er bed trubuilus
Ho heuillo bete mervel !

War an douar hag ar morio
Barz en peb leac'h sikouret
Nep ho pedo hag ho kalvo
Gand eur feiz krev ha kaled.
Ar verdidi hag o bago
Rag an avel diwallet.

Diouz an nevou, d'ho pugale
Ho pennoziou digaset,
Ni hoc'h asped, sant Gwennole
Diwallet ar Vretoned :
Kinniga reomp hor buhe
Deoc'h-hu, paëron benniget !

C'houi hoc'h euz plantet ar c'henta
Ar gwir feiz en Breiz-Izel
Ha graet gant tud gwez ar vro-ma
Kristenien vad ha santel :
D'eoc'h-hu, hon faëron ar gwella,
Ni vezo bepred fidel.

Diouz lein an nev taolit evez
War Vreiz, en amzer vremen :
Dirag flem ho kalloudegez
Peb droug a redo buan,
C'houi hon dougo d'al levenez
Mirer ar Vro Breiz Vihan !

.....

ADARRE WAR DÛN : Bale Arzur.

Sethu ar c'han zo bet klevet
En pevar c'horn Breiz benniget,
Ar c'han neuz peb kalon skoet.

.....

Oa ket peurachuet ar sùn
Pa oa paotred ha merc'hed kun
O tond dre rozen ha dre rûn.

O tond da Vontroulez, kear goz,
Perlezen euz ar Baradoz,
En he zraonien sioul o repoz.

Vel Gwennole, an abostol,
Ar brezounek e komzont holl :
Deut int d'hen harz da vond da goll.

Vid lida gouel mignoun Grallon
Int diredet holl d'e bardon
Karantez o bro 'n o c'halon.

Ra ielo ar c'han-ma 'n eur brall
A-dreuz da rouantelez C'hall,
A-di-euz da Vreiz ha d'ar mor zall !...

XXXI

MERVERL !

(D'EUN TIAD-TUD GLAC'HARET GAND MARO EUR MAB).

Me gar diñdan skeud ar stered
Heullia koumoul en oabl stignet,
— Bale d'an eneou poaniet....
(Ar Barz KELLIEN).

RIER gwez skuillit daerou, ha te hirvoud, avel,
E-kreiz brud ar iaouankiz ez eo garo mervel !
Perag eta, Doue, genel ?

Dond da zoufr var an douar, ha d'ar maro moned
Pa ne ver barz ar vuhez med a-boan antreet,
Aotrou Doue, peger kaled !

Mad awalc'h viche mervel var digouez ar gozni,
Mez kouezout kreiz ar vuhez a zo digar ha kri,
Pebeuz anken ha melkoni !

C'hoant hor beuz ni da lenva pa welomp o vervel
An evnik oa o paouez nijal 'meaz ar c'havel,
Ha den na c'helle hen derc'hel !

Ar pez a dle c'hoarvezout a zo bet holl skrivet
En tu all d'an douar-ma peb den a dle moned
Gand an Aotrou pa vez galvet.

Rag c'hoant an Holl-C'halloudeg a zo eur c'hoant houarn,
Hag an Ankou e-hunan 'zired diouc'h ar gwalarn*
Raktal m'en deuz klevet e varn !

Mez gouzout a ra Doue petra en deuz d'ober,
Mervel brema pe vervel goude eun hir amzer,
Hor buhez vezo bepred ber !

Eun dakennik dour kouezet barz ar môr dizivez*
Eun tam eurik o seni kreiz ar beurbadelez*,
Eur munut kepken 'n eun deivez !

* * *

Duze, ebarz ar vered, eur bez a zo savet,
Eur bez koant en meanerez, vel eun neizik pintet,
Eno 'ma da viken kousket.

Hag eur vam baour glac'haret a zeuio bep mintin
D'her golo gand bokedou ha gand bleuniou lirzin
Vel eledigou o c'hoarzin.

Ha daoulinet d'an douar e kaso truezus
Var-zu palez an Aotrou he c'hlem trugarezus
Mesket gand daërou ankenius.

« Doue ! En da Varadoz ne c'hellimp mui mervel !
Me a gas d'id va feden var askell an avel,
Saveta ene va bugel ! »

BREUDEUR OMP !

Ein hiaith a gadwn
Ein Ner a volwn ;
Enw Brython, enw Cymro
A baro tra bô byd.
Hon iez a virfomp
Hon Mestr a veulfomp ;
Hano Breton, hano Kymro,
A bado tra vô bed.

— Euz an tu all d'ar môr ec'h arruomp, breudeur,
Evel-d-oc'h omp mibien d'ar C'heltied, hon zado :
Hon c'halounou zo par, daoust da vil vloaz gwaleur,
Rag bet omp eun hevelep Brô !

— Salud d'eoc'h, breudeur euz a du Breiz-Vihan,
Unanomp hon dorniou gand an herder vrasa
Rag gweach-all hon diou vro ne oant nemed unan
Evel hon c'halounou brema !

A-UNAN

— A-dalek an eur-ma hon broiou vô mignoun,
Dorn ouz dorn ez efont a-dreuz d'ar c'hantvejo !
Karantez ar iez koz staget en hon c'haloun
War bep enebour a dreac'ho !

DA-HUNAN !

G OUEL brema daërou da zaoulagad
 Gouel gand ar geüz d'an amzer all !
 Dond a ra d'az spered, dre vagad,
 Sonjezonou euz a weach-all !
 Na mignouniach, na karantez !
 Kollet int er « stourm vid ar vuhez ».
 Gouel ! Ha huanad eur c'hlemgan,
 Rag brema ez out da-hunan !

Da dud paour, arru en o c'hozni,
 N'o deuz ken ahanoud ganto :
 Pell diouto, barz ar velkoni
 E renez devezioù c'houero,
 Hag an noz, en da wele kaled,
 Tresek da vam a ia da spered,
 Ar vam da zougaz ken bihan...
 Mez brema ez out da-hunan !

Da-hunan ! Eur ger ien ha digar
 A skorn peb elven er c'haloun !
 Eur ger a zizesper, a c'hlaç'har,
 A zienez hag a spouroun.

Hep eur mignoun aze, 'n az kichen,
 (Kaset int bet pell gand ar gwagen),
 Hep eur pâr en tu all d'az tan...
 En da gambr ien out da-hunan !

Marteze teuio deizioù kaëroc'h,
 Eun heol dousoc'h, eun eur a vô,
 Eur mare a garantez wiroc'h,
 E-tal da dud, ebarz da Vro.
 Mez da c'hortoz, kan war da zelen
 Gwerzioù siled dre greiz an anken ;
 Hirvoud war da stad eur c'hlemgan !
 ...Hen kana a ri da-hunan !

D'AM ZAD HA D'AM MAM

MA buhez a zo d'ac'h ; d'id-te, ma zad karet.
 Bepred war da vicher 'teuz 'vidoun labouret.
 Bepred honest ha fur, prizet gand da vroiz,
 War da ziskar-amzer ec'h out arru diskuiz.

D'id, ma mam biniget, santel dirag Doue.
 E-pad bloaveziou hir 'teuz beillet warnoun-me.
 Madelezes evid peorien ha klanvourien,
 N'euz bet 'med meuleudi da skuilla war da benn.

Kaer eo gweld daou bried, war digouez ar gozni,
 O 'n em garout 'n o joa evel 'n o melkoni.
 Kaer e vô d'emp ive beza c'hoaz unanet,
 Eun deiz er Baradoz, — en korn ar Vretoned.

EIL LODEN

SON BLOAVEZ MAD

(TÒN ANAVEZT)

BLOAVEZ mad d'holl dud ar vro-ma,
Bloavez mad digand Doue ;
Levenez d'ar re iaouanka
D'ar re goz, iec'hed, buhe.
D'ar mortolod bloavez pesked
Ra vô leùn e rouejou ;
D'al labourer, eost ha loëned,
Ha peuri drù 'n e barkou.
D'ar mevel, kaloun d'al labour,
'Pad ar bloaz, eur vestrezik ;
D'ar plac'h a di kant servijour
Ra dô buan eur gwazik.
D'an tad, eur sac'h aour en arvel
Evid prena bioc'h pe loë,
Ra zeui d'ar vam, war an avel,
Eun bern mad a vugale.
D'ar person, parrez kristenien,
Vel m'eo ar gwir Vretoned,
Ra vezo an holl velcien

En hon Bro gwir bastored.
 Ra nevo 'r Breizad, ar bloaz-ma,
 Madou 'n douar hag an ne,
 Ra gano 'r barz hep ehana
 Ar brezounck hag ar fe !

II

AR ROZEN C'HOEVET

Roll on, vain days, full reckless may ye flow
 Since Time hath reft whate'er my soul enjoyed !
 (BYRON).

Ruillet ac'han, deziou goullo, tec'het leun a z'bled,
 Abaouc en deuz an Amzer freget kement tra blijje d'am ene.

Rozennik-krâz, em zireten kavet
 Nag a gant a zonz lawen
 A zigasez d'am spered trubuillet
 Ha karget gand an anken !

Sonj a deu d'in... Me gare eur gudon,
 Fleuren hanv, goevet siouaz !...
 An deiz hor boa unanet hon c'halon
 Falc'h an Ankou hon rannaz....

Sonj a deu d'in... Eur mintinvez lirzin
 Brec'h ouz brec'h oamp o pourmen....
 O pourmen iê penn da benn d'am jerdin,
 Eur voualc'hik du 'uz d'hon fenn !...

Sonj a deu d'in... Hag ar voualc'h a gane :
 « Daou c'hwantus, ia, 'n em garet,
 Gwall-ver ec'h eo deveziou ar vuhe,
 Ha pell an traou tremenet ! »

Sonj a deu d'in... Ma dousik a blegaz
 Hag a dapaz eur rozen :
 « Kemer houma, 'mezi ; » hag e c'hoarzas.
 Miret am euz ar fleuren.

Sonj a deu d'in... Hag ar voualc'h a gane :
 « Ber eo ar vuhez, allaz !
 Neb a c'hoarze delun, demeurez a hirvoude... »
 Hag er c'hoat don e nijaz.

Ma dousik paour zo brema er vered,
 En douar, tewal ha ien :
 He c'horfik glân d'ar pri zo 'n em vesket,...
 N'euz manet 'med ar rozen !...

.....
 Marvet eo, ar plac'hik e doa bet ma c'halon,
 Vel eur vleuen, goevet e-kreiz he brava tôn !
 Aboue, ma c'halon baour n'eo ket bet frealzet,
 Diouz ar beure d'an noz o ouela 'vên kavet.

Avel iud er gwez braz, disken en he arched,
 Hirvoud 'n he skouarn varo klem he c'hwantus mantret,
 Hirvoud e glemvannou d'e zousik ar c'hoanta,
 Euz o ber garantez, tra zur, merk diveza !!

III

AR BUGEL

BRAO eo gwel ar môr kounnaret
 Brao eo an nev sklerijennet,
 Brao an noz, pa vez al loar splan
 O skuilla dre an oabl he zan.
 Brao int holl ! Mez pezh a zo gwell
 Eo gwel drem digor ar bugel !

Glân eo an crc'h e-kreiz ar goanv
 Glân ar bleuniou e-kreiz an hanv,
 Glân ar glizen war ar spern-gwen
 Ha war delliou glaz ar wezen.
 Glân int holl ! Mez pezh a zo gwell
 Eo daoulagad pur ar bugel !

Koant eo al lili, moan ha gwen
 O tiggeri, penn e gorzen,
 Koant eo ar boton-aour, er prat,
 O leunia an ear a c'houez vad ;
 Koant int holl ! Mez pezh a zo gwell
 Eo chodigou ruz ar bugel.

Flour ez eo dreist holl an eostik,
 Flour eo saë wen an herminik,
 Flour eo ar c'hat bihan, tizet,
 Pa iê er c'hoat doun da guzet.
 Flour int holl ! Mez pezh a zo gwell
 Eo mouez dudius ar bugel !

IV

DIRAG BEZ EUR PLAC'H IAOUANK

Kinniget d'an AOTROU TIERCELIN, Barz, Rener an Hermine.

The paths of glory lead but to the grave.
 TH. GRAY.

Gwenojennou ar gloar na gasont nemed d'ar bez.

ME glev en tour ar gearik taoliou an Angelus,
 Me glev ar vesaerien o c'houtellat skiltrus,
 Hag al labourer-douar, o tond euz e barkou
 O teurel e ganaouen bete bolz an Nenvou.

Steuzia ra brema peb tra en dremwel, tro war dro,
 Ha tam dre dam ar sioulder en em skuill war ar vro ;
 Na glever ken er maezou, nemed iouc'h er gawen
 Ha skrij an askell-groc'hen, barz an ear o tremen.

.....
 Koulskoude, barz ar vered, en-dro d'an iliz koz,
 Me glev c'hoaz eun drouz bennag o sevel kreiz an noz :
 Ma skouarn a gleo mouezigou o tond euz ar beziou,
 Siouaz, trist ha hirvoudus vel kan an aveliou.

Ama hini eun den koz o c'hervel e vibien
 Da zond d'hen dichadenna dre nerz eun oferen :
 Aze hini eur vaouez, marvet er fall-ober
 O teurel he malloziou d'ar bed ha d'he gwaller !

Duze, mouez eur gwaz iaouank, en kreiz e nerz kouezet,
 O c'hervel e vestrezik gand eun ton ankeniet
 'Vit 'n em unani er bez, vel ma westjont gwehall...
 Mez an dousik zo bouzar !... Paret 'deuz gand eun all !

Eur vouez dreist-holl o sevel euz dônder an douar
 A zeblante d'in beza karget a wall-glac'har :
 Eur vouez dudius e oa, mez an daërou c'houerva
 E-giz d'eun deillen seac'het rea d'ez krena...

Gwehall e oa koant houma. Ebarz ar pardonio
 E selle eveuz out-i holl bôtred-vat ar vrô,
 Ha pa 'n em gave dansou, na zibabet 'met-i :...
 Meur a waz a hunvrez diouz an noz d'he dudi !

Eun nozvez ien, o tistrei deuz ar bal, er gear vraz,
 Allaz ! ar plac'hik iaouank oa skoet gand ar pâz :
 Gwennaat reaz an diouchod oa bet ken rozennet...
 War eur gwele a boaniou e ma hi gourvezet.

Marvet eo ! Paour keaz plac'hik, hag er bez diskennet.
 He c'horf ken drant zo roet evid boued d'ar prenvéd !
 N'euz chomet man diout-i nemed eur zônj koummus* :
 He mam hepken a hirvoud klemvanou truezus.

Klem en az bez, plac'h iaouank ! Na glev den ac'hanoud
 Ar re az kare gwehall na glevont da hirvoud !
 Den n'en euz sonj ac'hanoud, ... med da vam glac'haret
 A zisprizez koulskoude vid dansou ha pôtrede !...

Mervel ec'h eo al lezen ! Hag ar merc'hed iaouank,
 Dibabet kreiz ho gened a gouezo ive stank !
 Red-mad eo d'an dour heuilla e arouden merket,
 Red d'ar ieoten alaouret beza d'he zro fale'het....

D'EUR VESTREZ EUN DEIZ

Kaeroc'h eo vid an heol, pa bar
Euz ar mintin war an douar.
(*Ar Barz ANUHEL.*)

EVNIK, a nij a denn-askell
Da doull ma frenestr deus buan....
Me wel duze eun durzunel
Hag hi o sellet war aman.
Deus, evnik, ma roin d'id-te
Eul lizerik vid ma mestrez !
Ké buan, hag euz ma ferz-me
Ro d'ezi lé ma c'harantez.

• • •

Red eo karout, ha nep na gar
Klemmomp anezan, mignouned !
Pe louzou welloc'h d'ar glac'har
Vid eun hunvre evurusted ?...

~~~~~

SON AR JISTR

I

BEZA meuz evet eur poudad,
Tankerru ! Hennez a oa mad !
Koulz ha gwin-ardan ha gwin gwen,
Hennez a zigas nerz d'ar penn !
Tankerru ! Hennez a oa mad,
Me mize evet dek poudad !

II

Eur poudad jistr, ô gwella tra
Vid freskaat an ene dua !
Eur poudad jistr zo eul louzou
Hag a lak joa er c'halonou.
Tankerru ! Hennez a oa mad,
Me mize evet dek poudad !

III

Jistr ar Breizad zo jistr bevus
Hennez a lak an dud nerzus !

Jistr ar Breizad eo ar gwella
 C'hallfer da gavout er bed 'ma.
 Tankerru ! Hennez a oa mad,
 Me mize evet dek poudad !

IV

Pa zeuan da di eur Bretoun,
 Dirag ar jistr 'trid ma c'haloun
 Gand eun nebeudik miniouned,
 Eva jistr a zo permetet !
 Tankerru ! Hennez a oa mad,
 Me mize evet dek poudad !

V

Hallo ! Paotred ar festou kaer,
 Bezomp holl lawen ha seder !
 Ar jistr a lak ar sperejou
 Da nijal tresek an nevou !...
 Tankerru ! Hennez a oa mad,
 Me mize evet dek poudad !

VII

SONNEN

(Iez Gwened).

ME gar  n e nik pa vouskan
 Hi d nieu kaer er c'hoct bic'han
 Hen el ag  r bugel lirzin
 Dibleg dezoc'h e vousec'hoerzin.

Me gar  n oabl in hi c'hlasder,
 Er gor nten in hi c'hrisder,
 Er vleuen goent, lan a c'hoec'h vat
 Im-misk iotenneu glas  r prat.

Me gar c'hoac'h kals a dreu arall
 El lanneu d n hag  r mour sall,
 Med ne oer hani ahanoc'h
 Er pec'h a garon kals muoc'h....

Me gar  r plac'h, -- in tu pe du, --
 Lemm hic'h lagad, hi dichod ru,
 Skaon ec'h   el  l logoden,
 M str hi c'horf el  r vogoden.

.....

Med men galon zou enkrec'heit
Ha men deulagad disec'heit :
N'em mes kin me mestrez amé,
Siüec'h ! E mañ dan gazel Ië !...

— Ne chifet kiet, kreschenion vat,
Konz ag a garantec'h zou mat.
Gwa d'en hani zer hi galon,
Gwa d'en hani 'viü divignon.

~~~~~

TEIRVED LODEN

DINDAN AR CHOUANNEREZ

(Barzoneg).

KENTA RANN

Lê ar Chouan.

AR Re-C'hlaz a drec'he : en Breiz, dir, tan ha gwad !
 Holl a lazent : ar verc'h, ar vam evel an tad,
 Truez 'bed ! Ar chouan oa enebour ar Gall,
 Vid e gerent, kleze, ha 'vid e di, tan-gwall !
 War gearik Keranec'h ar Re-C'hlaz oa kouezet :
 Keariz oa Chouanted, er c'hoat e oant kuzet,
 Mez gwragez ha merc'hed, chomet ebarz ar gear,
 A oa bet lazet holl gand ar brasa krizder.

N. B. — Savet am beuz ar barzoneg-ma, evid digas da zonz da gement
 Bretoun a lenno va levr gand petore nerz-kalon o deuz en em difennet hon
 tadou a-eneb gwaskerien ar vro. Ar Chouanted ne oant ket tud kriz ha
 droug evel ma kred eur re : tud diwar ar maez, bretouned vad e oant, ha
 difenn a reent o bro gwella ma c'hellent eneb da zoudarded laer an Dispac'h,
 e vize great ar Re-C'hlez anezo.

Mar komzan euz an amzer c'haro-ze, n'eo ket evid esaat hi adbeva, mez
 evid lakaat ar wirionez lec'h ma rene kent ar gaou.

Oc'h arruout er gear, Ian ar Skour, pa welaz
 E wreg iaouank Liza astennet, hanter-noaz,
 War al leur-zi, ruziet gand he gwad o ruilla,
 E kouezaz d'an daoulin, hep herzel da c'harma.
 « O Liza, koantik paour ! Ni nevez eureujet...
 Ha brema da viken vid-oun ez out kollet !
 O ! Na kaëra bloaziou, goude fin ar brezel
 Oan en sonj da dremen ganid, ma zurzunel !
 Ha sethu az kwelan hep buhez, disanvez,
 Beuzet ebarz da wad skuillet hep tam truez !...
 Me az venjo, m'hen tou, gand gwad kant enebour
 Ha kant all warnê c'hoaz, pe na vin ken Ar Skour !
 Ra em c'hlevo Doue ! O ! perag n'am euz ket
 Dirag ma c'hleze dir, mestr-ar seurt soudarded !
 Me mije hen draillet, hen troc'het dre dammou
 Hen flastret, 'n eur drital, dindan zeül ma boutou !
 Mignoned ! Kouerien ! War-rog ! Bec'h d'ar C'hlazed !
 Deomp, venjomp 'n o gwad, gwad hon c'herent lazet !
 ...Balc'h* eo ar chouanted ! D'an treac'h vel d'ar maro
 Eont en eur gana, en eur iouc'hal garo ! !

II

Chouanted Keranec'h, barz lanneier Lanve,
 A dizaz ar Re-C'hlaz, a ganê 'n eur vale.
 Pell e oa diouz o sonj o dije 'r Chouanted
 Hardiegez awalc'h da zoned d'o zizet.
 Souezet braz chomjont pa zilammaz warno
 Pewart-ugent Chouan gant filc'hier, fuzullio.

— « Doue ganemp ! 'meze, ha bec'h war ar Re-C'hlaz ! »
 An emgam a zo stard : ar fuzull vel ar vaz
 A zervich da ben-skod ; brema, mui a dennou,
 Mez taoliou gand ar falc'h, gand penn ar fuzullio.
 Balc'h eo ar Chouanted, ha balc'h eo Ian Ar Skour,
 Dirag o c'hlezeier a dec'h an enebour...
 « Laz c'hoaz, ha laz bepred ! ! Venjomp, ma mignoned,
 Hon zudou, hon c'herent gantê merzeriet !... »
 'N eil war-lerc'h egile ar C'hlazed a gouezaz...
 Koulskoude, dre eurvad, o mestr.braz a dec'haz.
 Euz o zu 'r Chouanted o doa eun dek maro :

— « Pedomp vid ar re-ma, kouezet evit o bro,
 A lâraz Ian Ar Skour. Trugare da Zoue
 An euz hon sikouret da drec'hi ! Trugare !
 Mez !... touez ar re-varo ar Mestr na welan ket.
 Ar Mestr... an ofiser an euz ma gwreg lazet !
 Tec'het eo ! Deomp holl war e roudou, kouerien,
 Evel d'eul laer heuzus, ra vo torret e benn ! »

— « Ia ! 'me ar Chouanted. Deomp da heuil Ar Skour,
 Keid ma vô beo ar mestr, vô beo an enebour ! »

III

An noz en em gavaz ha ne gavchont netra :
 Sethu hint o tistrei d'ar gear, vid diskuiza.

— « N'out ket venjet awalc'h, Liza, ma gwregik paour
 Vid penn ar Mestr refen an douar gand e aour ! »

Mez petra ? Dor serret ? Moraillet eo e zor ?...
Koulskoude, 'n eur guitaat 'noa hi lezet digor !

— « En diabarz, 'me Ian, e ma ma dor prennet.
Gand piou ar foëltr, eta ? Piou zo aze kuzet ?
Ene ma gwreg varo, ene ma gwreg Liza,
Deuet e-kreiz an noz evid am spourona ! »

Nan, nan ! Liza ma gwreg a zo er Baradoz,
Hag eneoù ar sent na redont ket an noz.
Respont, trubard kuzet, ha digor d'in ma dor,
Pe me c'halvo keariz, ha neuze az krougor !... »

— « 'N han Doue, respontaz eur vouez ien ha klemmus,
Truez, Breton, truez ouz eun den gwalleürus ! »
An nor a zigoraz, hag eno, war an treuz,
Ian a welaz eur gwaz drouglivet ha dineuz :
War e vruched e oa kerdenn aour, koueor melen,
Hag en dro d'e vanchou, galonchou arc'hant gwen.
— « Ar muntrer !... hopaz Ian. Sethu mestr ar C'hlazed ! »
Hag e lammaz en ti gand e gleze zavet...
Dija e stlej ar Gall dre e vleo, barz an ti,
Ha gant bek e gleze 'ma o vond d'hen treuzi.

— « Truez ! eme ar mestr, goulenn a ran truez !
Dre benn da vam, da wreg, lez ganin ma buhez ! »
— « Dre benn ma Lizaik 'c'h euz c'hoant d'am zeneraat ?
Gwalleürus ! N'ouze ket az peuz skuillet he gwad ? »

— « Siouaz !... Evor am euz... o tremen dre ama
E laziz eur wreg paour o chom barz ar gear-mä.

Da wreg e oa ?... Glac'har ! Gret ec'h eo gand ma stad ! »
— « Truez glaskez ?... N'oun ket ! An neb zo gwir Vreizad
A dle dere'hel d'e lê : da laza 'moa touet !
Mez p'az kwelan disarm, da dreuza ve pec'hed...
O Liza ! Em c'huzull : beza 'pô e varo ?
Ma vô venjet da wad 'neuz skuillet ken garo ! »

....D'an hevelep mare eul luc'heden dispar
A sklerijennaz holl, an ney hag an douar,
Hag eur vouez dudius, e-kreiz strak an taran
Eur vouez plac'h... a lâraz : « Truez, truez 'vitan ! »
— « Ke, mestr ar C'hallaoued, ke endro d'az arme,
'N hano ma gwreg lazet roan d'id ar vuhe ! »

...Kreiz ar glao, an arne, ar mestr braz zo redet :
Beteg kear Montroulez d'an daoulam ez eo et...

EIL RANN

Maro ar Chouan.

I

Noz tewal, koumoul du. Eur vantell a c'hlac'har
Mantell a gant, a oa taolet war hon douar,
War douar an Arvor ! Abaoue pewar bloa
Vrezelle ouz Bro-C'hall, rea d'ezi krena !

Noz tewal, koumoul du... Hanter-noz, pe war dro,
En koat Hëllez 'weled o redek skeudenn :
4

Greiz holl eur skrijaden, iouc'haden ar gaouen
 Reaz ekleo spontus barz an devalijen ;
 Raktal euz a bep tu, euz ar gwez, ar brousto
 Iouc'hadennou henvel zistonaz tro-war-dro.
 Ar skeudou 'n em gavaz asamblez, 'tal eur harz,
 A oa kleuzet ennan eun toull, en diabarz :
 An toull 'ze a gase d'eur c'hao don ha ledan,
 Ha peb skeuden, didrouz, en em ruzaz ennan.
 Na oa ebarz ar c'hao na kador, na gwele,
 Man, 'med eur bannac'h tan a groge 'n eur c'hoste.
 Ar Chouanted (hint oa) 'n o zav en dro d'an tan,
 O fuzulliou 'n o dorn, a gomze a emgan.
 Ar Re-C'hlaz oa er Vro, distruja reent holl :
 Foën, ed hag avalou a gasent hi da goll...
 Ar merc'hed a lazant, ar vugale veuzent,
 Re-goz ha beleien ha peorien a grougent,
 Poent e oa o argas, poent e oa skei eun taol
 Hag en eun emgan braz diski d'ê ar c'horol !
 — « Ian ar Skour, lavar d'emp petra dleomp d'ober,
 Te eo ar furra den en hon zouez, a dra skler. »
 — « Breudeur, eme Ar Skour en eur astenn e zorn,
 Ra vô devet betek ma diveza askorn,
 Mar n'ho kasan varc'hoaz eneb d'arme Vro-C'hall !
 Daou vil ec'h omp hepken, mez an danvez a dal !
 Da dreac'hi pe vervel ec'h efomp holl varc'hoaz,
 Me hen tou, Chouanted, hag ama, war ar groaz !
 — « War ar groaz e touomp ive ganid, Ar Skour ! »
 — « Holl hon euz da c'houzanv euz kâs hon enebour,
 Ha pep hini 'hanomp 'n euz da venji unan ;
 Evidoun eo ma gwreg, hag her grin, mar gallan ! »

— « Ma zad o deuz krouget ! Ma mam o deuz lazet !
 — Ma holl bugaligou o deuz d'in dibennet !
 — Em zi o deuz laket an tan, dec'h diveza !
 — Breudeur, ni o venjo, a-benn varc'hoaz kenta !
 — War ar groaz e touomp ! — Ha war hon feiz ive !
 — Ra vo dir hon c'halon ! Trugare na true !! »
 Neuze, er c'hao tewal, o fuzulliou savet,
 Iouc'hjont holl asamblez : « Malloz war ar C'hlazed ! »

II

« Arru arme ar Franz ! » lavare ar c'hannad.
 ... Mez traonien an Dourdu oa eno da dreuzat,
 Ha n'e doa tam diskred, rag n'ouvee ket hi
 Oa prest ar Chouanted da zond da stourm out hi.
 Biskoaz ne oa gwelet eul lec'h muioc'h ampar
 Vid skei war eun arme hag evid hi diskar.
 D'an traon, eun draonien voan, treuzet gand eun aven*
 En daou du, tosennou goloet a valen.
 Mil den, dindan Ar Skour en eun tu a guzaz,
 Ha mil all en tu all : pep hini sioul chomaz...
 Prest goude ar C'hlazed 'n em gavaz en donien :
 Raktal war bep tosen redaz eul luc'heden !
 Daou vil denn a strakaz, ha meur a zoudard C'hall
 Gouezaz penn d'an douar, maro mik, hep finval.
 Ar re vane, spontet, ha tri mil e oant c'hoaz,
 War-zu an tosennou koulskoude a dennaz.
 Mez na oant vid biza, rag an holl Chouanted
 Kuzet dreg ar balan n'allent bea gwelet.

Neuze, vid na chomche Gall a-bed en buhe,
 Peb Chouan a grogaz 'n e falc'h pe 'n e gleze,
 Hag holl d'an daoulam ru, betek traon ar rozen
 E redchont 'n eur iouc'hal : Tor e ben, tor e ben !
 Aman e tigoraz eur gann meurbed spontus :
 Ar gwad evel steriou, redaz war ar ieot druz !
 Ar C'hallaoued zo balc'h : ar Vretoned ive !...
 D'an divez, Ian Ar Skour, o hijal e gleze,
 A lâraz : « Kenvreudeur, na c'hoanteet treac'hi ?
 Mar n'argaset ane, ar c'hanv, ar velkoni,
 A gouezo adarre war o tud, war o Pro !
 War-rog ! Gand nerz-kalon, skoomp stard warnezo ! »
 O klevout mouez ar Skour, ar Vreiziz, a-nevez,
 A sko abouez divreac'h : trugarez na truez !!
 Dindan eur strons ken braz ar C'hallaoued a dec'h :
 Ar Vreiziz o heurt c'hoaz : dalc'h, herminik, ro bec'h !
 Prestik 'ma an arme didammet ha rannet,
 Ha kalz, o klask tec'hout, en aven zo beuzet.
 Na pebez lâz neuze !... Tri c'hant hepken dec'haz
 Euz an tri mil zoudard a zeue d'hon argas !!

III

Mar treac'haz Breiz-Izel, Glazed c'hoaz a chome,
 Hag o klevout e oa kannet eun darn ane,
 Ar jeneral kenta, e arme en Naoned,
 A gasaz dek mil den warlerc'h ar Chouanted.
 Ar re-ma, dizisfi, e oa e-kreiz eur c'hoat,
 O tibri o meren, ha rannet o bagad.

Greiz holl, tennou fuzull a strak en dro d'ezo...
 Malloz ! Kelc'hiet ec'h int ! Ar C'hlazed war o zro !
 Dek mil Gall, armet mad, a zilam a bep tu
 Ha sethu lazerez o komanz er c'hoat du !
 Ar Vreiziz koulskoude gand nerz en em zifenn
 Mez o hardiegezh n'all man vit o soutenn.
 Treac'het int a bep tu, diskloset o bagad...
 Kalz a c'hellaz moned da guza 'kreiz ar c'hoat
 Mez Ar Skour a vanaz, ha gantan ugent all
 Evid merwel eno 'n eur argadi ar Gall.
 Mil den 'zeu d'o c'helc'hia : ar vaiounetezou
 A dreac'h war o filc'hier ha war o c'hlezeiou.
 'N eil warlerc'h egile ez int kouezet maro !
 Na chom ken med Ar Skour ! 'N em renta a raio ?...
 Mez aze... dirak-an... piou a wel ? Ar mestr braz,
 Da behini gwechall dre druez bardonaz !
 Mez ar wech-ma varvo ! Ar c'hleze sklerijenn
 Hag ar mestr braz, treuzet, a gouez war an dachen.
 « An dro-ma out venjet, Liza, ma gwreg karet !
 Bremañk me az gwelo en palez an Drinded ! »
 Sethu brema Ar Skour ouz eun derven harpet
 O skei a zeou, a gleiz : den n'eo vit hen tizet.
 Brevet eo e vouc'hall ha torret e gleze...
 En treid eur Gall, Ar Skour a dapaz krog neuze,
 A frikaz d'han e benn, hag oc'h hen trei en dro,
 A daolaz d'an douar kant enebour maro !
 Kounnaret ar C'hlazed ma kred eun den hepken
 Dond da c'hoapaat ane ha da zerc'hel d'e penn,
 E saillont asamblez war 'r Breizad kalonus...
 Daoust d'ezan da veza kaled, gwevn ha nerzus,

Treuzet gand an taoliou Ian Ar Skour a gouezaz,
 Ha gand e wad bervus ar mân briz a ruziaz.
 « Lezomp hen, 'me 'r C'hlazed, lezomp ar gagnas-ze,
 Ra 'neo maro eur c'hi vel 'neuz bet e vuhe ! »
 ... Ar C'hlazed zo tec'het. Na chom ebarz ar c'hoat
 Nemed korfou maro astennet en o gwad.
 Ar Skour ive varve ! ... Mez pa oa e ene
 War var da guitaat ar bed hag e vuhe,
 Ian a zavaz 'n e zav, en eun taol diveza,
 Hag e leuskaz er c'hoat ar iouc'haden krisa
 E oe klevet biskoaz ! An deillou a hijaz
 Ha drek ar meneziou ar C'hlazed a grenaz ! ...
 Ar Skour zo adkouezet hed e gein war ar mân :
 « Doue, pardon ! » mezan ... Maro oa ar Chouan.

II

LAER AN ENEOU

(Barzzoneg).

I

D UZE, barz an deiz peurbadus,
 Leac'h ne c'hoev na ne varv netra,
 Bro lugernus ha dudius
 Leac'h 'ma an Eled o kana,
 Daou zant koz demeuz Breiz-Vihan,
 Sant Ervoan braz ha sant Herve,
 War o fenn kurunennou tan
 War muriou 'n Nev a valce.

* * *

Buan ez eont en oabl skler
 Mez diouz sklerijen o zremmou
 Ha diouz bannou tan o zellou
 E weler mad, e tivuner,
 E komzont kalz eveuz an Ne
 Hag eun tammik euz Breiz ive...

* * *

Arru int en penn ar bale,
 E-leac'h e ma palez sant Per

A zo bet laket da borcher
 Evit digemer peb ene.
 — « Deomp e-barz, 'me sant Ervoan,
 N'en euz ket a brez warnezan.
 Dre eur faoutik euz an nor-veur,
 Sant Per a heuille dreuz d'an ne
 An eneoù troc'het beb eur
 Gant falc'h houarn an Ankou gwe.
 — « Demad, eme an daou Vreizad,
 Demad d'e-oc'h, ô Simon-Per !
 Ho tal zo du, hag ho lagad
 A zo nec'het ha diblêder ! »
 — « Allaz ! eme an abostol,
 Amzer dristoc'h na weliz ket
 Brema peb ene ia da goll,
 Ha ma alc'houez braz zo merglet !... »

* * *

En amzer evurus gweachall,
 'Zigoren frank ar porostall :
 Ar geuz hag an oberou mad
 A rea zent ebarz pep stad !
 Kant mil ec'h antreent bemdeiz....
 Pegen krenv oa neuze ar feiz !

* * *

Mez brema an arvar* pounner
 A gwez war an holl sperejou,
 Hag ar re wenna a weler

A zo c'hoaz grizik, dre blasou !...
 Duhont, war zu ar mor, sellet,
 Euz douar ar feiz, Breiz-Izel :
 Siouaz ! Breiziz zo fall troet,
 Et eo o feiz gand an avel !
 Me na welan mui o tremenn
 Na bragou-braz, na chupen ver,
 Na koef lien, na bleo melen,
 Ha me koulskoude ar porcher !... »

* * *

Mouse'hwazin a reaz Ervoan,
 Hag o trei tresek an Nevo :
 — « Sell aze, sell, Perik bihan !
 Ped Breizad a zo war eun dro ?... »
 Sant Per a oa ber e weled
 Rag liez e ouele, breman....
 He lunedou an deuz tapet
 Evit gwelout pelloc'h rag-d'an.
 — « Petra ! mezan, unan duze,
 Hag unan c'hoaz, ha tri, pewar,
 Ha dek warnê, ha kant ive !...
 Trubarderez a zo ; hep mar* !
 Koulskoude,... uhel eo ar vur,
 Ha serret kloz ez eo ma dor !
 N'ouzan penaoz, nan, a dra zur,
 E c'hellont kavout eun digor ! »
 — « Ma ! sant Per, respontaz Ervoan,
 N'ho lezin pelloc'h 'n ho fazi ;

Deut ganin eun tammik bihan,
D'ar purgator, deomp hon zri... »

II

Diskennet ez int en dounder
Islouk a dan, leac'h a c'hortoz,
Dre behini e tremener
Araog moned d'ar Baradoz.
Eno, millierou eneou
Zo bet re wâg war an douar,
A c'houzanv ebarz ar poaniou
En eur c'hortoz sevel d'ar gloar.
Greiz-holl, o tond euz an draonien,
E klevchont moueziou truezus,
Moueziou o krena gand anken
Hag o c'hervel trugarezus :
— « Sant Ervoan, paëron Breiz-Izel,
Klevet hon feden, ni ho ped,
D'e-oc'h ni a zo bet fidel,
Diouz ar poaniou-ma hon tennet ! »
.... D'eun El a nije war c'hourre,
Sant Ervoan a reaz eur zin :
« Dek Breizad a zougi d'an Ne : »
A gemennaz en eur c'hwazin.
An el 'n em daolaz en en dounder,
A zibabaz ar Vretouned,
Hag o c'hasaz, dreist ar voger,
En jerdin an evurusted !!

Al laëronsi zo diguzet,
Kavet al leac'h hag an amzer ;
Sant Per a zo gwall gounnaret,
Hag hen da gavout ar Salver !
Prestik goude ec'h arruaz
Dirag an trôn aour hag arc'hant,
E-leac'h e ma ar barner braz
Eled en dro o kana drant.
— « Aotrou, 'me Ber, sethu ama
An alc'houez ho poa d'in roet :
Perag prena an nor, brema,
P'eo-gwir ar vur n'eo ket serret ? »
— « Petra zo, eta, Simon-Per !... »
— « Petra ? Laëron a zo en Nenv,
Hag hep ma urz ec'h antreer...
Me zonz an dra-ze zo re grenv !
Ma Aotrou, sethu hoc'h alc'houez,
Ho porcher pelloc'h na chômin !... »
— « Hô ! Sethu eun affer nevez,
Eme Jezuz, en eur c'hwazin...
Piou eo al laër, paotr an Nor-Vraz ? »
— « Me eo, » 'me eur vouez anvezet,
Ha sant Ervoan en em gavaz.
— « Ha ! Paëron mad ar Vretoued ?
Eme Jezus. Na lârîn mân ! »
Vel ma groze an Abostol...
« Per, te ankoua, war ma welan,
Te ankoua ar beachou holl

Hon beuz great e-barz an Arvor
 Ha madelez ar Vretoned,
 Tud rust, mez kalonou digor (1) :
 Ho feiz koz ac'h euz ankouaet !
 Mez, ma Fer paour, ne dalvez did
 Klask enebi ouz eur Breizad...
 Sant Ervoan an nevo 'r gounid,
 N'ouzez ket eo bet advokad ?... »
 — « Gwir mad eo, » eme Ber, treac'het,
 Ha daërou e-barz e valven,
 E pokaz d'Ervoan benniget,
 Vid ober ar peoc'h da viken.
 Hag hen da redeg adarre
 Tresek e zor, e leac'h karet,
 Rag ar re-varo a skoe,
 Souezet na zigored ket.

* * *

Abaoue, pa glev Per, duze,
 Eur iouc'haden a blijadur,
 E lavar : « Ha c'hoaz eun ene,
 Eur Breizad o vont dreist ar vur !
 Holl e teufont, gwelet e vô
 Gand eun advokad evel-d'an...
 Evurus c'hoaz n'e deuz peb brô
 Eur zant Ervoan evel heman !! »

(1) 'Barz ar c'hontadennoù koz, e vez aliez l'varet eo bet deut a-wechou
 Hon Zalver ha sant Per da vale dre Vreiz-Izel.

III

KLEZE DIR AR VRETOUNED (1)

(D'AR BRETOUN AN IZIN ANATOLE AR BRAZ)

Carai 'r Brython cleddyf ei dad a'i daid.
 (Ar Barz ISLWYX)
 Ar Breton a gare kleze e dad hag e dadiou.

'Meaz ar c'hwin, o kleze dir
 Hon tadou, ar Vretouned !
 Tan ha gwad ! Brezel ha tir* !
 War ar bed ac'h euz renet !
 Pa lugernes 'n o dornioù
 Vel aërouant* an ifernioù,
 E rede an enebour
 ... Plouzennigou war an dour !

Da lugern, o kleze dir,
 Ouz bannou 'n Heol oa henvel :
 Garo, lem, pounner ha hir
 * E c'hwibannes en avel !

(1) Kent kimiadi gand al lenner, e lakean ama c'hoaz eur werz all, en
 enor d'ar Vretouned koz, hon tadou mad.

Pa skoes ebarz ar gâd,
 Ar pennou ruille da vad
 Henvel ouz bleun eur wezen
 Sklabezet gand an ezen.

Da laonen, o kleze dir
 Hon tadou ar Vretouned,
 Oa blerumet, evid gwir,
 War bennou ar C'hallaoued !
 Arzur hag ar gwaz Morvan
 Nomenoë hag Alan,
 Ganid, dirag Breiz-Izel,
 Oa mogerious divarwel !

En da c'hwin, o kleze dir,
 Pell amzer zo out kousket.
 Tan ha gwad ! Brezel ha tir !
 Spoutus out manet bepred,
 Vel eul leon, pa repoz
 Er c'hoat doun, e-kreiz an noz !
 Ret ket a drouz en e dro,
 Al leon n'eo ket maro !....

DIVEZ

TAOLEN

AR GERIOU DIEZ

Aërouant.....	Monstre.
Argad.....	Combat.
Argadi.....	Combattre.
Arvár.....	Doute.
Arvez.....	Signe.
Aven.....	Rivière.
Balc'h.....	Fier, brave.
Bro-Gemri <i>pe</i> Kambri.....	Pays de Galles.
Broad.....	Nation.
Kalounder.....	Courage.
Koummus.....	Vague, flottant.
Deraou.....	Commencement.
Deraoui.....	Commencer.
Dispi.....	Sans espoir.
Divent.....	Sans mesure.
Divez.....	Fin.
Dizivez.....	Sans fin.
Drem.....	Face, visage.
Frealz.....	Consolation.
Frealzi.....	Consoler.
Glân.....	Pur.
Glânded.....	Pureté.
Gwalarn <i>pe</i> Gwalorn.....	Nord-Ouest.
Gwarez.....	Protection.

Gweleac'h.....	Désert.
Islounek.....	Précipice.
Islounekus.....	Sans fond.
Iverzon.....	Irlande.
Mâr.....	Doute.
Peurbadus.....	Eternel.
Peurbadelez.....	Eternité.
Spi.....	Espoir.
Telen.....	Harpe.
Tir.....	Terre.
Tonkadur.....	Destin.
Toud.....	Hibou.

TAOLEN

	Deilennou.
PRÉFACE.....	5
PR CWMRY.....	7
I. — Dek gourc'hemen ar gwir Vreizad.....	11
II. — An douar hag ar bez.....	13
III. — An amzer goz.....	15
IV. — Ma zelen.....	18
V. — Ar vuhez-ma zo avel.....	20
VI. — Ar pemp c'hoar.....	21
VII. — An nevez amzer.....	24
VIII. — Ar môr.....	26
IX. — Bez ar paour.....	28
X. — Ar bloaz nevez.....	30
XI. — Ar c'henta gwennili.....	32
XII. — Arvar ha gwirionez.....	35
XIII. — An Nevou.....	38
XIV. — Daërou Emzivad.....	40
XV. — Ar baourez.....	42
XVI. — Kadoudall.....	44
XVII. — Evurusted.....	47
XVIII. — Ar re jenet.....	49
XIX. — Gwir Vreiziz.....	52
XX. — An daou C'hrenader.....	54
XXI. — Pell e maont !.....	57
XXII. — Trouz an avel.....	59
XXIII. — Peoc'h ar galoun.....	61

	Deillennou.
XXIV. — Unanomp hon dorniou	63
XXV. — Ar poatriner	67
XXVI. — Hunvre	68
XXVII. — Tonkadur !	70
XXVIII. — War ar reier	72
XXIX. — Dans an teuzed	74
XXX. — Kan Plouian	77
XXXI. — Mervel !	81
XXXII. — Breudeur omp !	83
XXXIII. — Da-hunan	84
XXXIV. — D'am zad ha d'am mam	86

EIL LODEN

I. — Son bloavez mad	89
II. — Ar rozen c'hoebet	91
III. — Ar bugel	93
IV. — Dirag bez eur plac'h iaouank	95
V. — D'eur vestrez eun deiz	98
VI. — Sôn ar jistr	99
VII. — Sonnen	101

TEIRVED LODEN

I. — Dindan ar Chouannerez	105
1) Lê ar Chouan	105
2) Maro ar Chouan	109
II. — Laër an Eneou	115
III. — Kleze dir ar Vretouned	121
Taolen ar gerioù diez	123
Taolen	125